

Drinkwatervoorziening in België: sectoronderzoek

Inhoud

AFKORTINGEN	4
LIJST VAN GRAFIEKEN	6
LIJST VAN TABELLEN	7
1. INLEIDING	8
2. REGELGEVEND KADER	9
2.1. DE EUROPESE KADERRICHTLIJN WATER EN DE GEVOLGEN VOOR HET WATERTARIFERINGSSYSTEEM.....	9
2.2. OMZETTING VAN DE KADERRICHTLIJN WATER IN BELGIË.....	10
2.2.1. <i>Waals Gewest</i>	10
2.2.2. <i>Brussels Hoofdstedelijk Gewest</i>	11
2.2.3. <i>Vlaams Gewest</i>	11
3. STRUCTUUR VAN DE SECTOR	13
3.1. DE WATERCYCLUS	13
3.2. PRODUCTIE, DISTRIBUTIE EN ZUIVERING VAN AFVALWATER: DE BELANGRIJKSTE SPELERS	16
3.3. MARKTAANDEEL VAN DE DRINKWATERMAATSCHAPPIJEN.....	17
3.4. FINANCIËLE ANALYSE VAN DE DRINKWATERMAATSCHAPPIJEN	19
3.4.1. <i>Balansstructuur</i>	19
3.4.2. <i>Liquiditeit</i>	20
3.4.3. <i>Solvabiliteit</i>	22
3.4.4. <i>Rendabiliteit</i>	22
3.5. TEWERKSTELLING EN INVESTERINGEN IN DE DRINKWATERSECTOR	24
4. DE WATERPRIJS IN BELGIË	25
4.1. TARIFERINGSSYSTEEM	25
4.2. PROCEDURE TOT AANVRAAG VAN EEN PRIJSVERHOOGING	27
4.3. VERLOOP VAN DE DRINKWATERPRIJS IN BELGIË.....	28
4.4. VERGELIJKING MET DE BUURLANDEN	33
4.4.1. <i>Frankrijk</i>	33
4.4.2. <i>Nederland</i>	34
4.4.3. <i>Duitsland</i>	37
4.4.4. <i>Bevindingen betreffende het prijsverloop in België en de buurlanden</i>	39
5. CONCLUSIE	41
BIJLAGEN	43
BRONNEN	45

Afkortingen

AWW: Antwerpse Waterwerken

BIM: Brussels Instituut voor Milieubeheer

BIWD: Brusselse Intercommunale voor Waterdistributie

BK: Bedrijfskapitaal

BMWB: Brusselse Maatschappij voor Waterbeheer

BTW: Belasting over de Toegevoegde Waarde

BBK: Behoeftte aan Bedrijfskapitaal

CBS: Centraal Bureau voor de Statistiek

CILE: Compagnie Intercommunale Liégeoise des Eaux

DESTATIS: Statistisches Bundesamt Deutschland

FOD: Federale Overheidsdienst

FOD Economie: FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

HICP: Harmonised Index of Consumer Prices (geharmoniseerde consumptieprijsindex)

IBA: Individuele Behandeling van Afvalwater

IECBW: Intercommunale des Eaux du Centre du Brabant Wallon

INSEE: Institut national de la statistique et des études économiques

ISGD: Internationale Stroomgebiedsdistrict

IWVB: Intercommunale voor Waterbedeling in Vlaams Brabant

KOW: Kaderordonnantie Water

KRW: Kaderrichtlijn Water

OEA: Organismes d'Épuration Agréés

PIDPA: Provinciale en Intercommunale Drinkwatermaatschappij der Provincie Antwerpen

RKD: Reële Kostprijs van de Distributie

RKS: Reële Kostprijs van de Sanering

RWZI: Rioolwaterzuiveringsinstallatie

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

SPGE: Société Publique de Gestion de l'Eau (Openbare Maatschappij voor Waterbeheer)

SVW: Samenwerking Vlaams Water

SWDE: Société Wallonne des Eaux

TMVW: Tussengemeentelijke Maatschappij der Vlaanderen voor Watervoorziening

Vewin: Vereniging van drinkwaterbedrijven in Nederland

VMM: Vlaamse Milieumaatschappij

VMW: Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening

Lijst van grafieken

Grafiek 1: De watercyclus	15
Grafiek 2: Gemiddeld jaarlijks tarief in euro voor een verbruik van 85 m ³ per gezin in België en per gewest (2005-2011)	32
Figuur 3: Evolutie van de gemiddelde prijzen voor watergerelateerde diensten in Frankrijk (in euro, op basis van een factuur van 120 m ³)	34
Grafiek 4: Gemiddeld tarief voor huishoudelijk verbruik van drinkwater in euro/m ³ (afname op jaarbasis)	36
Grafiek 5: Evolutie van de Nederlandse consumentenprijsindex voor water (2005-2011)	37
Grafiek 6: Drinkwatervoorziening (CP0441) in België en buurlanden Duitsland, Frankrijk en Nederland	40

Lijst van tabellen

Tabel 1: Marktaandeel in 2009 van de belangrijkste drinkwatermaatschappijen in België op basis van de jaarconsumptie van huishoudens en industrie (in %)	18
Tabel 2: Balansstructuur van de voornaamste drinkwatermaatschappijen in België (nationaal en regionaal) in 2009 (in % van het balanstotaal)	19
Tabel 3: Liquiditeit van de voornaamste drinkwatermaatschappijen in België (nationaal en regionaal) van 2005 tot en met 2009	21
Tabel 4: Solvabiliteit van de voornaamste drinkwatermaatschappijen in België (nationaal en regionaal) van 2005 tot en met 2009	22
Tabel 5: Rendabiliteit van de voornaamste drinkwatermaatschappijen in België (nationaal en regionaal) van 2005 tot en met 2009	23
Tabel 6: Gemiddelde tewerkstelling en investeringen in materiële vaste activa van de voornaamste drinkwatermaatschappijen in België (nationaal en regionaal) van 2005 tot en met 2009.....	24
Tabel 7: Voorbeeld betreffende de gewichten van periodes.....	29
Tabel 8: Gemiddelde grootte van de particuliere huishoudens op 1 januari, per jaar en per gewest (2005–2008)	29
Tabel 9: Gemiddeld jaarlijks tarief in euro voor een verbruik van 85 m ³ per gezin in België (2005-2011).....	30
Tabel 10: Tarieven voor huishoudelijk verbruik van drinkwater in euro/m ³ (afname op jaarbasis)	35
Tabel 11: Gemiddelde tarieven (in euro) voor drinkwater, afvalwaterbeheer en waterzuivering in Duitsland per 1 januari van elk jaar voor een modelhuishouden (2 personen) met een waterverbruik van 80 m ³ per jaar en een verharde oppervlakte van 80 m ²	38
Tabel 12: Structuur van de bedrijfskosten van de voornaamste drinkwatermaatschappijen in België (nationaal en regionaal) van 2005 tot en met 2009, in % van de totale bedrijfskosten (60/64)	44

1. Inleiding

De watersector in België is een uiterst complexe sector, met een aparte structuur in elk gewest, waarin meerdere spelers betrokken zijn (meestal overheidsbedrijven) met specifieke taken doorheen de hele watercyclus. Daar de consument geen keuze heeft wat betreft de verschillende actoren omdat elk een afgebakend gebied beheert, vertoont de watersector nog steeds een zeer monopolistisch karakter. Daarom is het belangrijk om de goede werking van de sector te waarborgen door te zorgen voor een eerlijke prijs voor de consument. Sinds 2005 is echter een forse prijsstijging van drinkwater voor huishoudens geconstateerd in België. In haar derde rapport van 2010 heeft het Prijzenobservatorium aangetoond dat de toename van de drinkwaterprijs in België hoger bleek te zijn dan in de omringende landen. Hoewel de bevoegdheden op watergebied voornamelijk georganiseerd zijn op regionaal niveau, blijven de aanpassingen van de waterprijs nog steeds onderworpen aan een prijscontrole uitgeoefend door de FOD Economie. In deze context heeft de dienst Sector- en Marktmonitoring besloten om een nader onderzoek te wijden aan de drinkwatersector in België. Deze richt zich enkel op het huishoudelijk gebruik van water, niet op het industriële verbruik.

Het eerste deel van deze analyse bepaalt het wettelijk kader waarbinnen de drinkwatersector evolueert en in het bijzonder de omzetting in de regionale wetgeving van de Europese Kaderrichtlijn Water. Deze omzetting heeft de watersector namelijk sterk veranderd met als belangrijkste gevolg een hervorming van het tarifieringssysteem, wat bijgevolg zijn weerslag heeft gehad op de waterprijs. De structuur van de drinkwatersector in België wordt gedetailleerd beschreven in het tweede hoofdstuk, dat allereerst in herinnering brengt welke cyclus het water doorloopt vóór en nadat het bij de consument uit de kraan komt. Vervolgens worden de belangrijkste spelers in de sector en hun marktaandelen besproken. Een financiële analyse van de watersector, evenals de werkgelegenheid en investeringen die ermee gepaard gaan, sluiten dit tweede hoofdstuk af. Het derde en belangrijkste deel van de analyse is gewijd aan de prijs van het drinkwater. Eerst worden de drie regionale tarifieringssystemen, gewijzigd door de Europese Kaderrichtlijn, uitvoerig beschreven. Vervolgens wordt een analyse uitgevoerd van de ontwikkeling van de gemiddelde prijs van het drinkwater in België en in de drie gewesten. Dit laat toe het gedrag van de verschillende componenten van de waterprijs in België onder de aandacht te brengen. Tot slot wordt een internationale (Frankrijk, Nederland, Duitsland) vergelijking gemaakt van de ontwikkeling van de waterprijs. Een algemene conclusie sluit deze analyse af.

De inzameling van de cijfergegevens voor de studie werd eind augustus 2011 afgerond. De gemiddelde tarieven werden daarentegen tot eind 2011 berekend.

2. Regelgevend kader

Sinds de federalisering van België is het waterbeheer een regionale competentie: de regio's zijn verantwoordelijk voor de coördinatie van de regelgevingstaken en voor het bepalen van het kader waarbinnen de levering van drinkwater, georganiseerd door de gemeenten, dient plaats te vinden. De rol van de federale overheden beperkt zich tot het vaststellen van maximumprijzen voor de distributie van water (FOD Economie) en tot het vastleggen van normen (FOD Economie). Er zijn bijgevolg drie verschillende watertarifieringssystemen in België: één voor Wallonië, één voor het Brussels Gewest en één voor Vlaanderen.

2.1. De Europese Kaderrichtlijn Water en de gevolgen voor het watertarifieringssysteem

De regio's zijn verantwoordelijk voor het omzetten van de Europese Kaderrichtlijn Water (of KRW)¹ van 23 oktober 2000, om een kader te ontwikkelen voor een communautair waterbeleid. Deze richtlijn heeft tot doel tegen 2015 een goede ecologische en chemische “toestand” van de Europese wateren te bereiken, door middel van het voorkomen en beperken van verontreiniging, het bevorderen van duurzaam gebruik van water, het beschermen van het milieu, het verbeteren van de toestand van de aquatische ecosystemen en het afzwakken van de gevolgen van overstromingen en perioden van droogte. Daartoe moeten de lidstaten beheersplannen en maatregelenprogramma's goedkeuren die op de specifieke situatie van elk waterlichaam zijn afgestemd, en geïnventariseerd per stroomgebied.

In het bijzonder voorzagt de KRW vanaf 2010 in de invoering door de lidstaten van een tarifieringssysteem dat een redelijke bijdrage in de terugwinning van de kosten van de waterdiensten toelaat², dit wil zeggen alle redelijke kosten in verband met de huishoudelijke consumptie van water, namelijk:

- de prijs van de productie en distributie van het water;
- de kosten voor de bescherming van aansluitpunten voor waterwinning;
- de kosten van de inzameling en zuivering van afvalwater.

Het doel is om consumenten te stimuleren hulpbronnen efficiënt te gebruiken en te zorgen dat de verschillende economische sectoren een bijdrage kunnen leveren aan de terugwinning van de totale kosten van de diensten met betrekking tot het gebruik van het water, overeenkomstig het “de vervuiler betaalt”-principe, dat wil zeggen:

- de financiële kosten (directe kosten, waaronder de leverings-, administratie-, exploitatie-, onderhouds- en kapitaalkosten);

---

¹ Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een communautair kader op het gebied van water en de wijzigingsakten

² Daarbij kunnen de lidstaten rekening houden met de sociale, ecologische en economische effecten van de terugwinning alsook met de geografische en klimatologische omstandigheden in het betrokken gebied of gebieden.

- de milieukosten (kosten van schade veroorzaakt aan het ecosysteem door het gebruik van water);
- de kosten van hulpbronnen (kosten van uitputting van de hulpbron, leidend tot het verdwijnen van bepaalde mogelijkheden voor andere gebruikers).

De waterprijs is derhalve gedefinieerd als “de eenheid of het totale bedrag betaald door gebruikers voor alle diensten die zij genieten op het gebied van water, inclusief het milieu”. De omzetting van deze richtlijn in de Belgische regionale wetgeving heeft de watersector sterk gewijzigd en heeft met name geleid tot een herziening van het tarifieringssysteem.

2.2. Omzetting van de Kaderrichtlijn Water in België

In België, zoals hierboven aangegeven, zijn het de regio's die verantwoordelijk zijn voor de coördinatie van de regelgevingstaken en het bepalen van het kader waarin de levering van drinkwater door de gemeenten moet plaatsvinden. Zij zijn dus belast met de omzetting van de Europese richtlijn voor water.

2.2.1. Waals Gewest

Het Waals Gewest heeft de KRW integraal omgezet via het decreet van 27 mei 2004 betreffende Boek II van het Milieuwetboek, dat het Waterwetboek inhoudt, en via het besluit van de Waalse regering van 3 maart 2005, eveneens aangaande Boek II van het Milieuwetboek, dat het Waterwetboek³ bevat. Het Waterwetboek heeft tot doel alle wetgeving met betrekking tot water in Wallonië samen te brengen.

Het grondgebied van het Waalse Gewest is verdeeld over vier internationale stroomgebiedsdistricten (ISGD): het stroomgebied van de Schelde, Maas, Rijn en Seine, die zelf zijn onderverdeeld in 15 deelstroomgebieden. De KRW vereist dat de Waalse regering een algemeen beheersplan per stroomgebied en een zuiveringsplan per deelstroomgebied opstelt.

Een onderdeel van dit beheersplan is de invoering van een uniform boekhoudsysteem van de watersector⁴. Enerzijds is een nieuwe tariefstructuur voor het gebruik van drinkwater in werking getreden in 2005, volgens het principe van de kostenterugwinning van watergerelateerde diensten. Het voorziet in een uniforme en identieke prijs voor alle Waalse gebruikers voor elke kubieke meter water gedistribueerd door dezelfde distributeur binnen hetzelfde deelstroomgebied⁵. Deze uniforme tarifiering is afhankelijk van de verbruikte jaarlijkse volumes en is gebaseerd op twee types reële kosten:

- de reële kostprijs van de distributie (RKD): de reële kosten van de productie en distributie van een kubieke meter water;

---

³ Milieuwetboek in Wallonië

⁴ Besluit van 14 juli 2005 - Besluit van de Waalse regering tot wijziging van het besluit van de Waalse regering van 3 maart 2005 met betrekking tot het Waterwetboek, tot oprichting van een uniform boekhoudsysteem van de watersector in het Waalse Gewest

⁵ Voor 2005 kon de distributieprij van een kubieke meter water in de ene gemeente tot viermaal hoger zijn dan in de andere gemeente, zelfs als deze aan elkaar grensden.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

- de reële kostprijs van de sanering (RKS): de reële kosten van het zuiveren van een kubieke meter afvalwater.

Daarnaast worden sinds juni 2007 de prijzen berekend op basis van uniforme boekhouding voor alle distributeurs.

2.2.2. Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest maakt onderdeel uit van het internationale stroomgebiedsdistrict van de Schelde. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de bevoegde autoriteit van dit stroomgebiedsdistrict de Brusselse regering.

In het Brussels Gewest is de Kaderrichtlijn Water omgezet in regionaal recht via de Kaderordonnantie water (KOW) van 20 oktober 2006 tot opstelling van een kader voor een integraal waterbeleid⁶. Na deze omzetting werd het Brussels Hoofdstedelijk Gewest belast met de uitvoering van een waterbeheersplan voor zijn grondgebied. Het uitvoeren van het kostent rugwinprincipe voor watergerelateerde diensten is een van de onderdelen van dit plan. De boekhoudkundige principes en standaarden die wateroperatoren moeten toepassen om de reële kosten te bepalen, zijn vastgesteld door een gestandaardiseerd boekhoudplan⁷, zoals gedefinieerd door het besluit van 22 januari 2009. Op basis hiervan worden de reële kosten van de watergerelateerde diensten elk jaar vastgesteld en doorgevoerd via de tarifiering van water. Deze tarifiering, gebaseerd op het principe dat “de vervuiler betaalt”, houdt ook het principe van progressiviteit (naargelang de verbruikte hoeveelheden) en solidariteit voor de huishoudens in stand. Het beoogt daarmee de consumenten te bewegen tot efficiënt en zuinig gebruik van water, terwijl eenieder gelijktijdig het recht behoudt op een “vitale” hoeveelheid water. Bovendien moet de aan de gebruikers gefactureerde waterprijs worden vermeerderd met de terugvordering van de milieukosten in verband met het gebruik van water, zodra deze zijn vastgesteld⁸.

2.2.3. Vlaams Gewest

De omzetting van de Europese Kaderrichtlijn Water naar Vlaamse wetgeving gebeurde via het decreet Integraal Waterbeleid van 18 juli 2003. Dit decreet legt het juridische en organisatorische kader vast waarbinnen het waterbeleid in Vlaanderen moet gevoerd worden. Het bepaalt de doelstellingen en de beginselen van het beleid en roept een aantal instrumenten (zoals oeverzones en de watertoets) in het leven. Het licht toe hoe de watersystemen ingedeeld worden in stroomgebieden en stroomgebiedsdistricten, bekkens en deelbekkens. Het beschrijft ook hoe de overlegstructuren er moeten uitzien, hoe het waterbeleid voorbereid en opgevolgd wordt en hoe de bevolking hierin inspraak krijgt⁹.

---

⁶ Ordonnantie van 20 oktober 2006 tot opstelling van een kader voor het waterbeleid

⁷ Besluit van 22 januari 2009 tot vaststelling van een gestandaardiseerd boekhoudplan van de watersector in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met als doel de door de wateroperatoren toe te passen regels vast te stellen om de reële kostprijs van diensten gerelateerd aan de productie en de distributie van drinkwater evenals het verzamelen en zuiveren van afvalwater te bepalen

⁸ Momenteel wordt een onderzoek uitgevoerd.

⁹ <http://www.vmm.be/integraal-waterbeleid>

De concretisering van dit decreet gebeurde via een aantal uitvoeringsbesluiten.

Het programmadecreet van 24 december 2004 (een soort van “verzameldecreet” met een hoofdstuk gewijd aan het water) ligt aan de basis van de financiële reorganisatie van de drinkwatersector in Vlaanderen. Een belangrijk punt in dit decreet voorziet dat de drinkwatermaatschappijen met ingang van 1 januari 2005 verantwoordelijk zijn voor de sanering van het door hen geleverde drinkwater (op gemeentelijk en bovengemeentelijk niveau). Er wordt eveneens bepaald dat de verbruikers van drinkwater voortaan slechts één factuur meer mogen ontvangen van de drinkwatermaatschappij (integrale factuur of eenheidsfactuur) met daarop de prijs voor het verbruik, een bijdrage voor de afvoer en een bijdrage voor de zuivering van het drinkwater.

3. Structuur van de sector

3.1. De watercyclus

Het drinkwater dat bij de gebruiker uit de kraan stroomt (leidingwater), wordt gewonnen uit grondwater (water dat in de ondergrond is doorgedrongen) of oppervlaktewater (rivieren, kanalen, beken, meren, spaarbekkens en stuwmeren). Dit grond- of oppervlaktewater dient behandeld te worden en aan allerlei kwaliteitseisen te voldoen alvorens het als drinkwater bij de consument terecht komt. De Europese Unie¹⁰ legt de kwaliteitseisen waaraan drinkwater moet voldoen vast op basis van de basisnormen bepaald door de Wereldgezondheidsorganisatie. De controle van drinkwater gebeurt in de eerste plaats door de drinkwaterbedrijven zelf, of door onafhankelijke laboratoria in opdracht van de gemeentelijke, provinciale of regionale overheden. De zuivering van het drinkwater is de taak van een behandelingsstation (of productiecentrum).

Het geproduceerde drinkwater wordt vervolgens via een netwerk van leidingen naar de gebruiker vervoerd. Activiteiten van productie en distributie van drinkwater vallen meestal samen binnen één en dezelfde onderneming. Waterreservoirs en watertorens laten toe de druk in het net op te wekken, het water enkele uren te stockeren en schommelingen van het verbruik op te vangen.

Na verbruik komt het huishoudelijke afvalwater terecht in de riolering, septische put of de vrije loop. Waterzuivering dringt zich op, aangezien waterlopen, ondanks hun zelfreinigend vermogen, slechts tot op een zeker niveau verontreinigende stoffen kunnen afbreken. De riolering kan zowel gemengd (regenwater en afvalwater worden samen afgevoerd) als gescheiden zijn, hoewel nieuwbouw tegenwoordig steeds in een gescheiden riolering (dubbel afvoernet) dient te voorzien. Het water van verschillende rioleringsnetwerken wordt verzameld in een collector, vanwaar het getransporteerd wordt naar een rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI). Overstorten¹¹ komen enkel bij een gemengde riolering voor en zorgen bij hevige regenbuien voor de afvoer van het met regenwater verdunde rioolwater naar een nabijgelegen waterloop. Na het zuiveringsproces in de RWZI, dat uit drie fasen bestaat, wordt het gezuiverde water in een waterloop geloosd. Het restafval dat bij de zuivering geproduceerd wordt, wordt gebruikt (slib wordt bijvoorbeeld gebruikt in de landbouw, gedroogd slib in de cementindustrie of voor de elektriciteitsproductie) of afgevoerd naar een stortplaats.

Een septische put is niet meer nodig indien de riolering aangesloten is op een RWZI, maar heel wat huizen zijn er nog op aangesloten. In een septische put wordt het afvalwater gedurende enkele dagen opgevangen. De zwaardere vuildeeltjes zakken naar de bodem van de tank, die bijgevolg moet schoongemaakt worden door een gespecialiseerde firma. Het (niet-gezuiverde) water komt via de overloop in de vrije natuur of kan worden gezuiverd via de Individuele Behandeling van Afvalwater (IBA). Deze individuele zuivering wordt enkel toege-

---

¹⁰ Richtlijn 80/778/EEG van de Raad van 15 juli 1980 betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water.

¹¹ “Een overstort is een soort nooduitlaat bij gemengde riolering die het teveel aan sterk verdund afvalwater in de riolen bij een fikse regenbui rechtstreeks in het oppervlaktewater loost.” (Belgaqua, Blauw Boek 2008)

past wanneer een aansluiting op het rioleringsnet onmogelijk is, voornamelijk bij huizen die in afgelegen gebieden liggen.¹²

Het institutionele kader werd hierboven reeds besproken (zie paragraaf 2). Ondanks het feit dat de drinkwaterdistributie een gewestelijke materie is, dienen de maximumprijzen te worden goedgekeurd door de FOD Economie (zie paragraaf 4.2).

In Vlaanderen vervult de Vlaamse Milieumaatschappij sinds 2009 de taak van regulator voor leidingwater. Zijn opdrachten¹³ staan beschreven in het decreet betreffende water bestemd voor menselijke aanwending (2008). De waterregulator focust zich op: (i) het verhogen van de transparantie van de drinkwaterproductie en –levering in Vlaanderen; (ii) het uitvoeren van studies en op basis van de resultaten advies verlenen aan de Vlaamse Regering; (iii) het vergelijken van de prestaties en de efficiëntie van de drinkwatermaatschappijen die in Vlaanderen actief zijn, met de bedoeling na te gaan of water geleverd wordt tegen een correcte prijs. Hierbij worden onder meer processen met elkaar vergeleken (debiteurenbeheer, investeringen, ...) en variabelen opgevraagd (om een databank van indicatoren uit te bouwen).

Als economische toezichthouder houdt de VMM al sinds 2005 toezicht op een correcte aanrekening door de drinkwatermaatschappijen van de gemeentelijke en bovengemeentelijke bijdragen met betrekking tot de afvoer en de zuivering van afvalwater. Verder streeft zij ernaar de uitbouw en beheer van de riolerings- en waterzuiveringsinfrastructuur doelmatig en kostenefficiënt te laten verlopen. Hiermee ligt zij mede aan de basis van de verbetering van de waterkwaliteit. Ook adviseert zij de Vlaamse regering bij het opstellen van wetgeving die een invloed kan hebben op de waterprijs.

In Wallonië is de regelgevende instantie voor de waterprijs het Comité voor watercontrole (Comité de Contrôle de l'Eau). Dit comité neemt deel aan de uitvoering van een tarifieringssysteem gebaseerd op de reële kosten van het water en de harmonisatie van de prijzen. Zijn taak is het controleren of de operatoren de tariefstructuur toepassen in overeenstemming met het boekhoudplan zoals gedefinieerd door het Waterwetboek en te zorgen voor de toepassing van de algemene voorwaarden van de openbare waterdistributie in Wallonië. Elke wijziging in de waterprijs moet ter kennisname worden voorgelegd aan het Comité voor watercontrole. Het Comité voor watercontrole controleert de naleving van de prijswijziging ten opzichte van de Waalse boekhouding. Parallel daaraan is de FOD Economie belast met het toezicht op het prijsniveau (zie hierboven). Het Comité voor watercontrole voert ook studies uit, verstrekt adviezen en formuleert aanbevelingen met betrekking tot het prijsbeleid van water¹⁴.

In het kader van zijn verantwoordelijkheden inzake milieu, natuur en energie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest staat Leefmilieu Brussel (IBGE-BIM) in voor het water-, bodem-, lucht- en afvalbeleid. Met betrekking tot het waterbeheer houdt dit de controle van de kwaliteit van oppervlaktewater, waterbodems, afvalwater en drinkwater in, evenals de kwaliteit en kwantiteit van grondwater.¹⁵

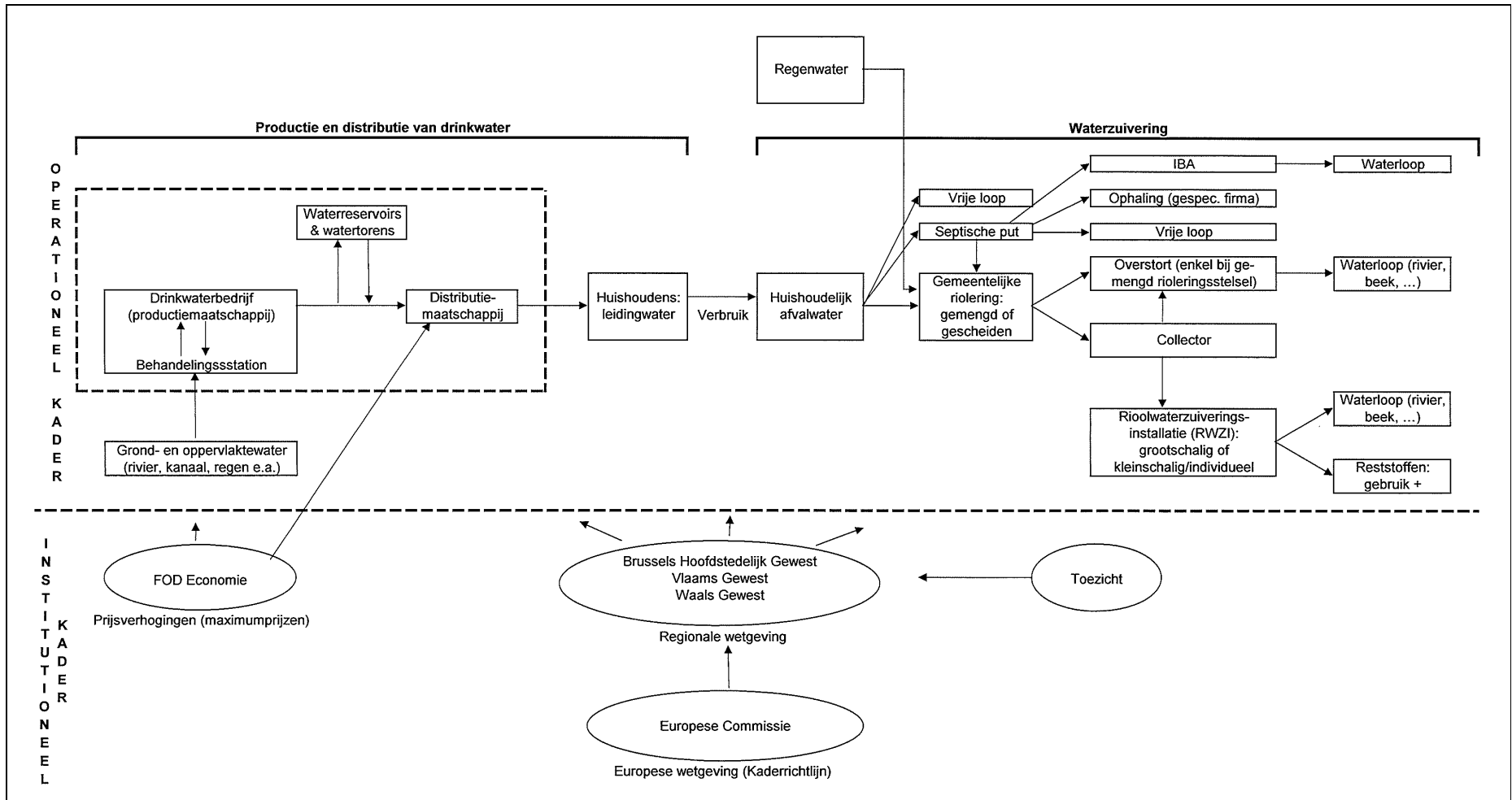
¹² Belgaqua (2008). Blauw Boek: Alles wat u had willen weten over uw drinkwater en de behandeling van het afvalwater. <http://www.belgaqua.be>

¹³ <http://www.vmm.be/water/drinkwater/waterregulator>

¹⁴ <http://www.cesrw.be>

¹⁵ <http://www.scaldwin.org>

Grafiek 1: De watercyclus

Bron: FOD Economie.

3.2. Productie, distributie en zuivering van afvalwater: de belangrijkste spelers

De watersector omvat de productie- en distributieactiviteiten van drinkwater evenals de inzameling en zuivering van afvalwater. Voor elk van deze activiteiten heeft elke regio een reeks taken toegewezen aan overheidsbedrijven, opgericht of aangepast voor dit doel. Er dient te worden opgemerkt dat meerdere activiteiten kunnen geïntegreerd worden binnen één overheidsbedrijf. De Belgische spelers in de watersector zijn regionale overheidsbedrijven, intercommunales in verschillende vormen of gemeentelijke regieën of diensten; de particuliere sector is nog grotendeels afwezig. De consument heeft geen keuze wat betreft de verschillende operatoren die elk een duidelijk afgebakend gebied beheren. De diensten met betrekking tot de levering van drinkwater en de zuivering van afvalwater bevinden zich dus beide in een monopoliepositie.

Zo wordt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de productie van drinkwater uitgevoerd door het overheidsbedrijf Vivaqua¹⁶ en is de distributie van water uitbesteed aan de intercommunale Hydrobru¹⁷. Hydrobru beheert ook het rioleringsnetwerk. De regionale collecte en de organisatie van de afvalwaterzuivering vallen onder de verantwoordelijkheid van de Brusselse Maatschappij voor Waterbeheer (BMWV). Voor de afvalwaterzuivering zelf exploiteert Vivaqua het waterzuiveringsstation Brussel-Zuid. Het beheer van het waterzuiveringsstation Brussel-Noord is daarentegen uitbesteed aan een particuliere operator, het consortium Aquiris, door middel van een tijdelijk contract met het Gewest en onder toezicht van de Brusselse Maatschappij voor Waterbeheer (BMWV) voor een periode van 20 jaar.

In Wallonië en Vlaanderen zijn veel producenten tevens ook distributeur. Vijftig distributeurs waren in Wallonië actief in 2010: 41 gemeentelijke overheden en 9 intercommunales¹⁸. Op één uitzondering na waren alle distributeurs ook drinkwaterproducenten. De Waalse watermaatschappij (Société wallonne des eaux, SWDE) is de grootste distributeur van water in Wallonië met meer dan 2/3 van de watermeters in 2010. In Wallonië is de Openbare Maatschappij voor Waterbeheer (Société Publique de Gestion de l'Eau, SPGE) verantwoordelijk voor de financiering en de coördinatie van het hele zuiveringsnetwerk (van het riool tot de zuiveringsinstallatie)¹⁹. Via contractuele relaties is zij verbonden met de verschillende spelers uit de sector die onder andere verantwoordelijk zijn voor het realiseren van de geplande investeringen. Het rioleringsnetwerk wordt beheerd door de gemeente (rioleringscontract met de SPGE). De exploitatie van inzamelings-, pomp- en zuiveringswerkzaamheden en de daarmee samenhangende investeringen worden verzorgd door erkende intercommunales zoals de erkende zuiveringsinstellingen (Organismes d'Épuration Agréés, OEA, 7 in totaal).

---

¹⁶ Vivaqua, de voormalige Brusselse Intercommunale Watermaatschappij (BIWM), levert drinkwater afkomstig van verschillende waterwinningen, niet alleen in het Brussels Gewest, maar ook in Vlaanderen en Wallonië. Vivaqua verzorgt ook distributie-, riolerings- en zuiveringsdiensten.

¹⁷ Hydrobru werd opgericht op 1 juli 1989 onder de benaming "Brusselse Intercommunale voor Waterdistributie" (BIWD).

¹⁸ <http://environnement.wallonie.be/>

¹⁹ De SPGE is ook verantwoordelijk voor de bescherming van stroomgebieden.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Deze OEA worden gefinancierd door de SPGE met wie zij een zuiveringscontract hebben afgesloten.

Vlaanderen telt 12 (openbare) drinkwatermaatschappijen²⁰ die instaan voor de levering van drinkwater. Belangrijkste drinkwateronderneming is de Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening (VMW), een regionale instelling van openbaar nut. Daarnaast opereren een aantal intercommunales en gemeentelijke waterbedrijven (Stedelijk Waterbedrijf Knokke-Heist, Stedelijk Waterbedrijf Sint-Niklaas en Waterbedrijf gemeente Hoeilaart).

Sinds 1 januari 2005 zijn de drinkwatermaatschappijen verantwoordelijk voor de sanering van het afvalwater op gemeentelijk (riolering) en bovengemeentelijk niveau (zuivering). Op gemeentelijk niveau kunnen de drinkwaterondernemingen aan deze verplichting voldoen door een overeenkomst te sluiten met de beheerder van het gemeentelijke of stedelijke rioleringsnetwerk (de gemeente zelf, een samenwerkingsverband of een derde speler). Hierbij is het mogelijk dat de drinkwatermaatschappij zelf instaat voor het beheer van de riolering. De aanstelling van de beheerder gebeurt autonoom door de stad of de gemeente.

Op bovengemeentelijk niveau hebben de drinkwatermaatschappijen een overeenkomst gesloten met Aquafin, een openbare instelling die bij decreet belast werd met de zuivering van het afvalwater. Aquafin werd in 1990 opgericht als een NV door het Vlaams gewest (via de Vlaamse Milieuholding NV) om de rioolwaterzuiveringsinfrastructuur in Vlaanderen verder uit te bouwen, te exploiteren en te (pre)financieren.

Aquafin²¹ vangt het huishoudelijke afvalwater van de gemeentelijke riolen op in verzamelriolen en voert het naar zuiveringsinstallaties, waar het wordt behandeld volgens de Europese en Vlaamse normen. In 2010 telde Aquafin gemiddeld 869 werknemers (gemiddeld 827 werknemers in voltijdse equivalenten). Het geplaatst kapitaal van de onderneming bedraagt 198,4 miljoen euro. In 2010 heeft de onderneming investeringen in materiële vaste activa gerealiseerd ten bedrage van 367,2 miljoen euro (voornamelijk in waterzuiveringsinfrastructuur). Het resultaat van dat boekjaar bedroeg 7,1 miljoen euro tegenover 6,5 miljoen euro in 2009 en 6,3 miljoen euro in 2008.

De kosten voor de uitgevoerde infrastructuurwerken en de werkingskosten van de maatschappij worden via de drinkwaterondernemingen gedeeltelijk doorgerekend aan de waterverbruiker. Hiermee volgt het Vlaamse Gewest het ‘de vervuiler betaalt’-principe, dat door Europa aangemoedigd wordt. Het saldo wordt, door het gewest, aan de drinkwatermaatschappijen betaald via een werkingstoelage.

3.3. Marktaandeel van de drinkwatermaatschappijen

In België is de drinkwatervoorziening geconcentreerd rond een negental bedrijven die in 2009 instonden voor 93,1 % van de totale productie en distributie van drinkwater²². Van natu-

---

²⁰ Bron: <http://www.vmm.be/pub/waterregulator-watermeter-2010-drinkwaterproductie-en-levering-in-cijfers/view>

²¹ Bron: www.aquafin.be (over Aquafin/organisatie)

²² Bron: indicatieve cijfers van Belgaqua m.b.t. de jaarlijkse drinkwaterconsumptie van bedrijven en huishoudens in België

re zijn deze bedrijven openbare instellingen die voornamelijk de vorm aannemen van een regionaal waterbedrijf, een gemeentebedrijf of –dienst of een intercommunale.

Tabel 1: Marktaandeel in 2009 van de belangrijkste drinkwatermaatschappijen in België op basis van de jaarconsumptie van huishoudens en industrie (in %)

	Marktaandeel 2009	Gecumuleerd marktaandeel
BELGIË		
Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening (VMW)	20,3	20,3
Société Wallone des Eaux (SWDE)	17,8	38,2
Antwerpse Waterwerken (AWW)	16,0	54,1
Hydrobru	10,5	64,7
Provinciale en Intercommunale Drinkwatermaatschappij der Provincie Antwerpen (PIDPA)	10,4	75,1
Tussengemeentelijke Maatschappij der Vlaanderen voor Watervoorziening (TMVW)	9,8	84,9
Compagnie Intercommunale Liégeoise des Eaux (CILE)	4,6	89,5
Intercommunale voor Waterbedeling in Vlaams Brabant (IWVB)	1,9	91,3
Intercommunale des Eaux du Centre du Brabant Wallon (IECBW)	1,7	93,1
Andere	6,9	100,0
Totaal	100,0	
VLAANDEREN		
Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening (VMW)	33,5	33,5
Antwerpse Waterwerken (AWW)	26,2	59,7
Provinciale en Intercommunale Drinkwatermaatschappij der Provincie Antwerpen (PIDPA)	17,2	76,9
Tussengemeentelijke Maatschappij der Vlaanderen voor Watervoorziening (TMVW)	16,1	92,9
Intercommunale voor Waterbedeling in Vlaams Brabant (IWVB)	3,1	96,0
Andere	4,0	100,0
Totaal	100,0	
WALLONIË		
Société Wallone des Eaux (SWDE)	63,1	63,1
Compagnie Intercommunale Liégeoise des Eaux (CILE)	16,3	79,4
Intercommunale des Eaux du Centre du Brabant Wallon (IECBW)	6,2	85,6
Andere	14,4	100,0
Totaal	100,0	
BRUSSEL		
Hydrobru	100,0	100,0
Totaal	100,0	

Bron: Belgaqua, eigen berekeningen

In Vlaanderen verzorgen vijf maatschappijen (VMW, AWW, PIDPA, TMVW en IWVB) de drinkwaterdistributie voor 96,0 % van de markt. In Wallonië hebben drie ondernemingen (SWDE, CILE en IECBW) 85,6 % van de markt in handen. Eén maatschappij, SWDE, staat in voor 63,1 % van de drinkwatervoorziening.

In Brussel is de drinkwatervoorziening exclusief in handen van Hydrobru.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

3.4. Financiële analyse van de drinkwatermaatschappijen²³

De financiële analyse van de Belgische drinkwatersector voor de periode 2005 tot en met 2009 vond plaats op basis van de (niet geconsolideerde) jaarrekeningen²⁴ van de 9 grootste waterbedrijven in ons land, die zoals hoger gesteld een gecumuleerd marktaandeel hebben van meer dan 90 %. Voor de berekening van de aggregaten voor het Vlaamse Gewest werden de jaarrekeningen van de 5 grootste Vlaamse bedrijven gebruikt. De geaggregeerde variabelen voor het Waalse Gewest werden bekomen door de boekhoudcijfers van de 3 grootste Waalse bedrijven in rekening te brengen. In Brussel is enkel Hydrobru actief op het vlak van de drinkwatervoorziening.

In dit deel wordt aandacht besteed aan de balansstructuur, de liquiditeit, de solvabiliteit en de rendabiliteit van de waterbedrijven. Hierbij dient rekening gehouden te worden met het gegeven dat sommige watermaatschappijen, naast hun activiteit als producent / verdeler van drinkwater, soms nog optreden als saneerder van afvalwater, uitbater van pretparken of zwembaden of verdeler van zonnepanelen.

“Benchmarking” met de drinkwatersector in de buurlanden is niet mogelijk wegens het niet beschikbaar zijn van financiële informatie.

3.4.1. Balansstructuur

Tabel 2: Balansstructuur van de voornaamste drinkwatermaatschappijen in België (nationaal en regionaal) in 2009 (in % van het balanstotaal)

	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	België
Materiële vaste activa (22/27)	83,0	79,8	82,2	81,8
Voorraden en bestellingen in uitvoering (3)	0,7	1,4	0,0	0,9
Vorderingen op ten hoogste één jaar (40/41)	7,2	12,4	14,7	9,5
Geldbeleggingen, liquiditeiten (50/53+ 54/58)	4,5	2,1	3,1	3,5
Andere	4,7	4,3	0,0	4,3
TOTAAL ACTIEF	100,0	100,0	100,0	100,0
Passief				
Eigen vermogen (10/15)	53,3	70,9	5,3	57,2
Voorzieningen, uitgestelde belastingen (16)	13,1	1,5	0,0	8,0
Schulden op meer dan één jaar (17)	16,1	10,2	68,4	16,8
Schulden op ten hoogste één jaar (42/48)	13,9	17,1	23,6	15,6
Andere	3,6	0,3	2,8	2,3
TOTAAL PASSIEF	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: Bureau van Dijk, eigen berekeningen

Het actief (bezittingen) van de belangrijkste drinkwatermaatschappijen in België bestaat voornamelijk uit materiële vaste activa oftewel duurzame investeringsgoederen zoals terreinen, gebouwen, installaties, machines, uitrusting nodig om drinkwater te produceren en te verdelen (81,8 % van het balanstotaal). Andere minder belangrijke activa-componenten zijn kortlopende vorderingen / klanten (9,5 %) en geldbeleggingen, liquiditeiten (3,5 %). Er zijn geen grote regionale verschillen inzake activastructuur.

²³ Alle gebruikte financiële indicatoren worden toegelicht in de bijlagen

²⁴ Bron: Bureau van Dijk Electronic Publishing

Belangrijkste financieringsbron is het eigen vermogen (57,2 % van het totaal passief). Andere minder belangrijke vermogensbronnen zijn de langlopende (16,8 %) en de kortlopende schulden (15,6 %). In tegenstelling tot het actief herbergt de structuur van het vermogen wel degelijk regionale verschillen. In Wallonië is de financiële draagkracht van de drinkwatermaatschappijen opmerkelijk groter dan in Vlaanderen en Brussel (zie punt 3.4.3.). Voornaamste bron van financiering in Brussel zijn de kortlopende en langlopende schulden die maar liefst 92 % van het totale vermogen vertegenwoordigen, bijna driemaal zoveel als voor België (32,4 %). Belangrijkste externe financierder van de drinkwatersector is Dexia Bank.

3.4.2. Liquiditeit

De liquiditeit wordt gemeten aan de hand van de inkomsten en de uitgaven. Een bedrijf of een sector moet in staat zijn haar uitgaven (of verplichtingen) tijdig na te komen.

Het bedrijfskapitaal (BK)²⁵ van de drinkwatersector in België en de regio's is de voorbij jaren steeds positief geweest (met uitzondering van het Brussels gewest). Duurzame lange termijnbehoeften werden gefinancierd met duurzame lange termijn middelen.

Dit verandert in 2009. In dat jaar kleurde het bedrijfskapitaal negatief, zowel op nationaal als op regionaal vlak, en dit ten gevolge van belangrijke investeringen in installaties, machines en uitrusting (voornamelijk voor rekening van TMVW in Vlaanderen en SWDE in Wallonië). De duurzame lange termijnbehoeften werden in 2009 niet volledig gefinancierd met duurzame lange termijn middelen (maar met kortlopende middelen). In Wallonië bleef het negatief bedrijfskapitaal beperkt tot 0,02 miljoen euro tegenover -40,7 miljoen euro in Vlaanderen en -26,6 miljoen euro in Brussel.

---

²⁵ Het bedrijfskapitaal van een onderneming of een sector is het overschot (restant) van de permanente acyclische of duurzame middelen (eigen vermogen, voorzieningen en langlopende schulden) na financiering van de permanente acyclische behoeften (vaste activa en langlopende vorderingen).

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Tabel 3: Liquiditeit van de voornaamste drinkwatermaatschappijen in België (nationaal en regionaal) van 2005 tot en met 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Bedrijfskapitaal (in miljoen euro)					
België	65,6	92,1	47,6	40,9	-67,4
Vlaanderen	4,2	10,5	34,6	24,0	-40,7
Wallonië	72,0	95,3	32,9	51,9	-0,02
Brussel	-10,6	-13,7	-19,9	-34,9	-26,6
Behoefte aan bedrijfskapitaal (in miljoen euro)					
België	-84,9	-179,0	-444,0	-288,5	-115,3
Vlaanderen	-93,5	-197,7	-426,7	-258,0	-93,4
Wallonië	17,9	33,2	2,3	1,4	-0,9
Brussel	-9,3	-14,5	-19,7	-31,9	-21,0
Netto thesaurie (in miljoen euro)					
België	150,5	271,1	491,7	329,5	47,9
Vlaanderen	97,7	208,2	461,3	282,0	52,7
Wallonië	54,0	62,2	30,6	50,4	0,9
Brussel	-1,3	0,7	-0,2	-3,0	-5,6
Current ratio					
België	1,1	1,1	1,0	1,0	0,9
Vlaanderen	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9
Wallonië	1,4	1,4	1,1	1,2	1,0
Brussel	0,7	0,8	0,7	0,5	0,7

Bron: Bureau van Dijk, eigen berekeningen

De productiecycclus van een onderneming of een sector creëert cyclische of terugkerende behoeften (bv. voorraden of kortlopende vorderingen) en cyclische middelen (bv. kortlopende handelsschulden). Wanneer de cyclische behoeften niet kunnen gedekt worden door de cyclische middelen ontstaat er een behoefte aan bedrijfskapitaal (BBK).

Voor de drinkwatersector in België en de 3 regio's kent de productiecycclus geen behoefte aan bedrijfskapitaal. Integendeel, de sector genereert "cash" of overschotten die het negatief bedrijfskapitaal van 2009 volledig of gedeeltelijk absorberen (zowel op nationaal als op regionaal niveau). Als gevolg hiervan is de netto thesauriepositie van de sector (oftewel het verschil tussen de kortlopende banktegoeden en kortlopende bankschulden) positief, en dit zowel op nationaal als op regionaal vlak (behalve voor Brussel).

Desalniettemin is de netto thesauriepositie in 2009 sterk teruggelopen, zowel op Belgisch als op regionaal niveau (in Brussel liep de negatieve netto thesauriepositie op tot -5,6 miljoen euro). De verklaring voor de afname dient bekeken te worden in het licht van de gedane investeringen in installaties, machines en uitrusting die gedeeltelijk met thesaurieoverschotten werden gefinancierd. Dit alles neemt niet weg dat de liquiditeitspositie van de sector globaal gesproken als goed mag beschouwd worden, wat ook tot uiting komt in de current ratio.

Met een current ratio van 0,9 worden de kortlopende schulden (en overlopende rekeningen) van de sector in België quasi volledig gedekt door de (kortlopende) vlottende activa. Wallonië (1,0) scoort hierbij beter dan Vlaanderen (0,9) terwijl Brussel (0,7) meer problemen kent op liquiditeitsvlak.

3.4.3. Solvabiliteit

De solvabiliteit meet de verhouding tussen de eigen middelen en de vreemde middelen van een onderneming of een sector.

Tabel 4: Solvabiliteit van de voornaamste drinkwatermaatschappijen in België (nationaal en regionaal) van 2005 tot en met 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Financiële onafhankelijkheid (%)					
België	68,1	63,1	55,7	54,6	57,2
Vlaanderen	61,5	56,0	45,8	46,6	53,3
Wallonië	81,1	77,8	76,9	72,5	70,9
Brussel	10,5	9,6	8,9	8,0	5,3
Lange termijnschuld (ratio)					
België	0,22	0,28	0,38	0,45	0,43
Vlaanderen	0,30	0,37	0,58	0,63	0,55
Wallonië	0,09	0,11	0,11	0,17	0,16
Brussel	6,10	6,37	6,95	7,98	13,02

Bron: Bureau van Dijk, eigen berekeningen

Niettegenstaande de financiële onafhankelijkheid van de drinkwatersector (oftewel de verhouding tussen het eigen vermogen en het totaal passief) de voorbije jaren verzwakt is, blijft deze groot. Op Belgisch niveau vertegenwoordigden de eigen middelen 57,2 % van het totaal vermogen (balanstotaal) in 2009. Wallonië spant de kroon met een aandeel eigen middelen van 70,9 %. Vlaanderen (53,3 %) ligt quasi in lijn met België. In Brussel vertegenwoordigt het eigen vermogen slechts 5,3 % van het totaal vermogen. Voornaamste bron van financiering in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn de langlopende schulden (68,4 % van het totaal vermogen).

De sterke financiële draagkracht van de sector komt eveneens tot uiting in de ratio van de lange termijnschuld. Deze ratio geeft de verhouding weer van de voorzieningen en langlopende schulden ten overstaan van het eigen vermogen. Tegenover iedere 43 euro aan voorzieningen en lange termijnschulden op Belgisch niveau staan 100 euro aan eigen middelen in 2009, met andere woorden, het eigen vermogen dekt de voorzieningen en langlopende schulden 2,3 maal. Vlaanderen scoort hierbij zwakker (dekking van 1,8) terwijl Wallonië een dekkingsgraad door eigen middelen kent van maar liefst 6,3. Brussel is sterk ondergekapitaliseerd: 100 euro aan eigen middelen moeten maar liefst 1.302 euro aan voorzieningen en langlopende schulden "coveren".

3.4.4. Rendabiliteit

De rendabiliteit meet de verhouding tussen de kosten en de opbrengsten van een onderneming of een sector.

Watermaatschappijen in België zijn openbare instellingen. In tegenstelling tot privé ondernemingen streven ze geen winstmaximalisatie na. Watermaatschappijen dienen wel in staat te zijn hun kosten te dekken, hun leningen (kredieten) terug te betalen, concessievergoedingen te betalen en eventueel dividenden te verstrekken aan aandeelhouders.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Tabel 5: Rendabiliteit van de voornaamste drinkwatermaatschappijen in België (nationaal en regionaal) van 2005 tot en met 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Bedrijfsresultaat (9901), in miljoen euro					
België	46,0	31,9	0,4	11,0	8,8
Vlaanderen	40,5	23,0	4,7	10,0	16,5
Wallonië	1,0	3,6	-10,4	-6,9	-7,8
Brussel	4,5	5,4	6,1	7,9	0,2
Resultaat boekjaar (9904), in miljoen euro					
België	49,0	14,2	22,6	21,1	14,5
Vlaanderen	37,7	6,9	29,8	21,3	31,7
Wallonië	9,2	5,2	-9,3	-2,4	-10,7
Brussel	2,1	2,1	2,1	2,1	-6,4
Operationele rendabiliteit (%)					
België	3,2	1,9	0,0	0,6	0,4
Vlaanderen	4,2	2,0	0,4	0,8	1,2
Wallonië	0,3	0,9	-2,3	-1,4	-1,4
Brussel	4,4	4,6	4,8	5,4	0,1
Ondernemingsrendabiliteit (%)					
België	3,4	0,9	1,2	1,1	0,7
Vlaanderen	3,9	0,6	2,2	1,7	2,3
Wallonië	2,6	1,4	-2,1	-0,5	-2,0
Brussel	2,1	1,8	1,6	1,4	-4,2

Bron: Bureau van Dijk, eigen berekeningen

De afgelopen jaren is de rendabiliteit van de drinkwatersector sterk verzwakt, en dit zowel op nationaal als voor elk van de drie gewesten. Daar waar de operationele en de ondernemingsrendabiliteit (in relatie tot de bedrijfsopbrengsten) in 2005 nog respectievelijk 3,2 % en 3,4 % bedroegen voor België, zijn deze in 2009 gedaald naar respectievelijk 0,4 % en 0,7 %. In absolute bedragen daalden het bedrijfsresultaat en het resultaat van het boekjaar op nationaal vlak van respectievelijk 46,0 miljoen en 49,0 miljoen euro in 2005 naar respectievelijk 8,8 miljoen en 14,5 miljoen euro in 2009.

In Vlaanderen zit de rendabiliteit van de sector sinds 2008 terug in de lift na een serieuze knik in 2006. In Wallonië kent de drinkwatersector sinds 2007 verliezen op operationeel en ondernemingsvlak. Deze verliezen dienen voornamelijk op het conto geschreven te worden van de kosten “diverse goederen en diensten” en “handelsgoederen” die stegen van 55,4 % (van de bedrijfsopbrengsten) in 2005 naar 60,1 % in 2009. Binnen Wallonië was het voornamelijk SWDE die deze kosten de pan zag uitswingen: van 52,5 % van de bedrijfsopbrengsten in 2005 tegenover 59,7 % in 2009.

In Brussel liggen de kosten “diverse goederen en diensten” en “handelsgoederen” eveneens aan de basis van de rendabiliteitsdaling / verliezen in 2009 (stijging van 80,6 % in 2005 naar 84,0 % in 2009).

De overige kosten van de drinkwatersector (afschrijvingen, waardeverminderingen, voorzieningen, andere bedrijfskosten) bleven in relatie tot de bedrijfsopbrengsten op nationaal vlak nagenoeg constant of namen, zoals de personeelskosten, zelfs af. Zo daalden deze laatste kosten van 20,5 % in 2005 naar 17,2 % in 2009. In Vlaanderen en Wallonië vinden we dezelfde trend terug. In Brussel vinden we geen personeelskosten terug in de resultatenrekening van Hydrobru daar deze laatste personeel huurt van Vivaqua.

3.5. Tewerkstelling en investeringen in de drinkwatersector

Tabel 6: Gemiddelde tewerkstelling en investeringen in materiële vaste activa van de voornaamste drinkwatermaatschappijen in België (nationaal en regionaal) van 2005 tot en met 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Gemiddelde tewerkstelling (aantallen) ^(a)					
België ^(b)	4.908	5.009	5.172	5.201	5.262
Vlaanderen ^(c)	3.074	3.101	3.092	3.139	3.191
Wallonië	1.834	1.908	2.080	2.062	2.071
Brussel ^(d)	n.b. ^(e)	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
Investerings in materiële vaste activa ^(f) (in miljoen euro)					
België	447,6	598,3	608,7	450,0	720,8
Vlaanderen	315,1	261,1	424,2	210,4	543,3
Wallonië	114,8	274,6	143,8	179,1	138,9
Brussel	17,7	62,7	40,6	60,6	38,5

Bron: Bureau van Dijk, eigen berekeningen

(a) Gemiddelde tewerkstelling van de 9 grootste drinkwatermaatschappijen in België, exclusief IWVB en Hydrobru

(b) Exclusief IWVB en Hydrobru

(c) Exclusief IWVB

(d) Geen gegevens beschikbaar voor Hydrobru

(e) n.b. staat voor "niet beschikbaar"

(f) Berekening: materiële vaste activa t - materiële vaste activa $t-1$ + afschrijvingen t

In 2009 stelden de 9 grootste drinkwatermaatschappijen in België (excl. IWVB en Hydrobru) gemiddeld 5.262 personen tewerk. Dit aantal nam sinds 2005 toe met 7,2 % (gemiddelde jaarlijkse stijging van 1,8 %). Belangrijkste werkgevers binnen de sector zijn SWDE (1.611 werknemers), VMW (1.419 werknemers), TMVW (662 werknemers), PIDPA (654 werknemers) en CILE (359 werknemers).

De drinkwatermaatschappijen besteden een aanzienlijk deel van hun inkomsten aan investeringen. Bestaande (oudere) waterinstallaties moeten regelmatig onderhouden of vernieuwd worden. Nieuwe waterinfrastructuur dient gebouwd te worden. Gronden in de buurt van waterwinningszones dienen opgekocht te worden om het eigenlijke waterwinningsgebied te beschermen. Afvalwater moet opgevangen worden via rioleringen en dient nadien gezuiverd te worden.

Riolering en waterzuivering zullen in de komende jaren nog veel investeringsinspanningen vragen. Terwijl de overheid in het verleden die investeringsinspanning droeg, wordt de rekening nu voor een groot deel doorgeschoven naar de consument (wat overigens helemaal in lijn is met de Europese Kaderrichtlijn). Hierdoor zal de waterprijs in België de volgende jaren wellicht verder toenemen.

In 2009 werden er in België door de 9 grootste drinkwatermaatschappijen voor 720,7 miljoen euro aan investeringen in terreinen, gebouwen, installaties, machines en uitrusting gerealiseerd waarvan 75,4 % door de Vlaamse, 19,2 % door de Waalse en 5,4 % door de Brusselse watermaatschappijen. Deze investeringen hebben een erg fluctuerend karakter. Grote investeerders in 2009 waren TMVW (448,2 miljoen euro waarvan 383,2 miljoen euro investeringen en herwaarderingen in de divisie zuivering), SWDE (113,7 miljoen euro, geen details beschikbaar) en VMW (45,7 miljoen euro waaronder de overname van de stedelijke waterregie Tongeren en de investering in het nieuwe kantoorgebouw van de centrale directie).

4. De waterprijs in België

4.1. Tarifieringssysteem

Het tarifieringssysteem voor water hangt af van de regio's. In elk van de regio's is de prijsstructuur van water wettelijk vastgelegd en wordt deze gecontroleerd door de autoriteiten. In het algemeen geldt dat de consument één enkele waterfactuur ontvangt waarin alle kosten zijn opgenomen met betrekking tot het beheer van de watercyclus (van de productie van drinkwater tot de afvalwaterzuivering), volgens het principe van de Europese Kaderrichtlijn van 2000. Een btw-tarief van 6 % is van toepassing op de totaalprijs.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest omvat de door Hydrobru aan de gebruikers gefactuurde waterprijs de volgende elementen:

- Een vaste jaarlijkse bijdrage (abonnement) per woning. Deze omvat een deel van de vaste kosten in verband met het aanbieden van de voortdurende toegang tot water en dat zelfs als er geen water wordt gebruikt. De bijdrage varieert per gemeente.
- De prijs voor de levering van water. De prijs per m³ per persoon is gelijk voor het hele Gewest²⁶. Het verbruik van huishoudelijk water wordt gefactureerd volgens het principe van een solidaire en progressieve tarifiering, gebaseerd op 4 gebruiksschijven waarvan de prijs zich beweegt van een gereduceerd tarief voor de eerste schijven naar een hogere prijs voor de hogere tariefschijven:
  - Schijf 1 – Vitaal: 0 tot 15 m³/inwoner/jaar;
  - Schijf 2 – Sociaal: 15 tot 30 m³/inwoner/jaar;
  - Schijf 3 – Normaal: 30 tot 60 m³/inwoner/jaar;
  - Schijf 4 – Comfort: vanaf 60 m³/inwoner/jaar en meer.

Een deel van de gefactureerde bedragen gaat naar het solidariteitsfonds, dat mensen in moeilijke economische omstandigheden ondersteunt.

- Een lokale heffing voor waterzuivering, door de gemeenten uitbesteed aan Hydrobru. Deze varieert naar gelang de gekozen diensten voor het beheer van het rioleringsnetwerk.
- Een publieke, regionale zuiveringsheffing voor de kosten van afvalwaterzuivering (BMWB - Brusselse Maatschappij voor Waterbeheer).

Het Vlaams Gewest heeft sinds 2005 een globale waterfactuur ingevoerd die het geheel van de kosten voor water omvat. De door de drinkwaterdistributiemaatschappij aan de gebruikers gefactureerde waterprijs omvat de volgende elementen:

- Een basisbijdrage die een deel van de vaste kosten dekt voor de ongelimiteerde toegang tot water, zelfs als er geen water gebruikt wordt.
- De kosten voor de levering van drinkwater (productie en distributie):

---

²⁶ Resolutie van de Raad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van 12 juli 2002

- Een hoeveelheid van 15 m³ per jaar, gratis geleverd aan alle huishoudens in het Vlaams Gewest, per persoon die op het leveradres woont.
- Voor het overige verbruik zijn de tarieven van de waterdistributiemaatschappij die actief is op het grondgebied van toepassing, die goedkeuring vereisen door de autoriteiten die belast zijn met de prijscontrole.
- Een gemeentelijke heffing voor het bekostigen van de lokale riolering. Deze wordt vastgesteld door de firma die verantwoordelijk is voor de zuivering, in nauw overleg met de betreffende gemeente. Deze heffing kan dus variëren per gemeente²⁷.
- Een bovengemeentelijke heffing voor het bekostigen van de collectoren en de afvalwaterzuivering. Deze heffing is gelijk in het hele Vlaamse Gewest²⁸.

Het Waalse Gewest past sinds 2005 een tariefstructuur toe die uitgaat van een “reële kostprijs van de distributie (RKD)” en een “reële kostprijs van de sanering (RKS)”. Deze structuur wordt op dezelfde manier toegepast op het hele Waalse grondgebied.

De reële kostprijs van de distributie (RKD) omvat het geheel van de kosten van de drinkwaterproducent/-distributeur volgens een vooraf gedefinieerd boekhoudkundig schema. De RKD varieert dus per waterdistributiebedrijf en per deelstroomgebied waarbinnen een zelfde distributeur een uniek tarief toepast.

De reële kostprijs van de sanering (RKS) vertegenwoordigt het geheel van de kosten die samenhangen met de zuivering van huishoudelijk afvalwater. Deze wordt gebruikt voor de financiering van de infrastructuur voor de inzameling en zuivering van afvalwater, evenals voor een deel van de riolering. Het bedrag van de RKS wordt jaarlijks vastgesteld door de Openbare Maatschappij voor Waterbeheer (SPGE) met de goedkeuring van de regionale en federale overheden. De RKS wordt uniform vastgesteld voor het gehele Waalse grondgebied.

De tariefformule van de waterprijs is gebaseerd op twee elementen, waarbij een bepaalde mate van progressiviteit wordt doorgevoerd. Ze omvat de volgende elementen:

- Een basisheffing gelijk aan 20 RKD + 30 RKS. Deze dekt een deel van de vaste kosten betreffende de voortdurende toegang tot waterdiensten, ook als er geen water wordt gebruikt.
- Een prijs voor de levering van elke m³ water, berekend op basis van het waterverbruik, en opgesplitst in drie afzonderlijke schijven:
  - Van 0 tot 30 m³: ½ RKD;
  - Van 31 tot 5.000 m³: RKD + RKS;
  - Boven de 5000 m³: 0,9 RKD + RKS

---

²⁷ Er dient te worden opgemerkt dat de regelgeving een maximum tarief vastlegt voor de gemeentelijke bijdrage, rekening houdend met de bovengemeentelijke bijdrage.

²⁸ De bedragen van de gemeentelijke en bovengemeentelijke bijdragen zijn vastgelegd met toestemming van de federale overheid. Beide tarieven (zowel bovengemeentelijk als gemeentelijk) vallen onder toezicht van de economische toezichthouder.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

- Een bijdrage aan het Waals sociaal fonds, waardoor onder andere het OCMW kan ingrijpen wat betreft de waterfactuur van gebruikers met betaalmoeilijkheden.

4.2. Procedure tot aanvraag van een prijsverhoging

De bevoegdheden m.b.t. het waterbeleid situeren zich, zoals reeds gesteld, in België grotendeels op regionaal vlak. Eén uitzondering daarop is de bepaling van de maximumprijs voor de waterdistributie die een bevoegdheid van de federale overheid is. Deze maximumprijs blijft onderworpen aan prijscontrole mede doordat de activiteiten van de drinkwaterdistributiebedrijven nog steeds een sterk monopolistisch karakter vertonen. Iedere prijsverhoging door een waterdistributiebedrijf dient bijgevolg goedgekeurd te worden door de Minister van Economie.

Om ontvankelijk te zijn moet iedere aanvraag voor een prijsverhoging ingediend worden bij de prijzendienst van de FOD Economie per aangetekend schrijven met bericht van ontvangst. Alle aanvragen worden op een objectieve manier onderzocht door de economische behoeften van de bedrijven en een sociaal aanvaardbaar prijsniveau voor de verbruiker met elkaar in overeenstemming te brengen.

De aanvraag dient volledig te zijn. De voorziene onderzoekstermijn van 60 dagen begint namelijk pas te lopen als de aanvraag compleet is. Voordat een beslissing wordt genomen wordt het dossier onderworpen aan het advies van de Commissie tot Regeling der Prijzen.

Na ontvangst van het volledige dossier beschikt de minister over een termijn van 60 dagen om een beslissing te nemen m.b.t. de aangevraagde prijsverhoging. Deze wordt aan de aanvrager medegedeeld per aangetekend schrijven. Indien de aangevraagde prijsverhoging geweigerd of slechts gedeeltelijk goedgekeurd wordt, dient de minister zijn of haar beslissing te motiveren. Indien de Minister geen beslissing genomen heeft binnen de voorziene termijn, is de aanvrager gerechtigd om de aangevraagde prijsverhoging toe te passen.

In 2008, 2009 en aanvang 2010 hebben de vijf belangrijkste waterdistributiebedrijven in Vlaanderen samen vijftien aanvragen tot prijsverhoging ingediend (gemiddeld drie per maatschappij). Vier van deze aanvragen werden goedgekeurd en zes gedeeltelijk goedgekeurd door de minister. Vijf aanvragen werden geweigerd.

Belangrijke argumenten ingeroepen door de aanvrager om een prijsverhoging te bekomen waren onder meer gerelateerd aan de stijging van de aankoopprijs van het water, stijgende loon- en energiekosten, noodzakelijke investeringsuitgaven en dalende ontvangsten (ten gevolge van een verminderd waterverbruik).

Belangrijke argumenten om een aanvraag te weigeren hielden onder meer verband met het positief bedrijfsresultaat van de aanvrager (de aangevraagde prijsverhoging diende zodoende geen exploitatieverliezen uit te wissen) en prijzen die, vóór de aanvraag tot prijsverhoging, reeds hoger waren dan die van de concurrentie.

De twee belangrijkste waterdistributiebedrijven in Wallonië hebben over de periode 2008 tot medio 2010 zeven aanvragen tot prijsverhoging ingediend (gemiddeld iets meer dan drie per maatschappij). Drie van deze aanvragen werden goedgekeurd en drie gedeeltelijk goedgekeurd door de minister. Eén aanvraag werd geweigerd.

De belangrijkste argumenten door de aanvrager ingeroepen om een prijsverhoging te bekomen sloegen op dalende ontvangsten (ten gevolge van een verminderd waterverbruik), toename van de grondstoffenprijzen, stijgende loonkosten, noodzakelijke investeringsuitgaven en stijgende financiële lasten.

Belangrijke argumenten om een aanvraag te weigeren hielden onder meer verband met foutieve berekeningswijzen van diverse prijselementen en eerdere prijsverhogingen die nog maar vrij recentelijk waren goedgekeurd.

In het Brussels hoofdstedelijk gewest werden in 2009 en medio 2010 twee aanvragen ingediend (geen aanvragen in 2008). Beide aanvragen werden goedgekeurd (waarvan één met ingang op een later tijdstip).

De argumenten ingeroepen door het waterdistributiebedrijf in deze regio om deze prijsverhoging te bekomen sloegen voornamelijk op noodzakelijke investeringsuitgaven, stijgende loonen en energiekosten en stijgende bijdragen aan het sociaal fonds.

4.3. Verloop van de drinkwaterprijs in België

Voor de berekening van de gemiddelde drinkwaterprijs in België werden de volgende drinkwaterbedrijven aangeschreven:

- Brussels Hoofdstedelijk Gewest: Hydrobru;
- Vlaams Gewest: AWW, PIDPA, TMVW en VMW;
- Waals Gewest: CILE, IECBW en SWDE.

In Brussel is slechts één watermaatschappij actief, namelijk Hydrobru. In Vlaanderen en Wallonië werd ervoor geopteerd om de grootste maatschappijen te contacteren, namelijk degenen met het grootste marktaandeel op basis van de consumptie in 2009 (cfr. supra). Dit marktaandeel werd eveneens gebruikt voor de berekening van een gemiddeld tarief per gewest. Voor Vlaanderen werden evenwel de tarieven per gemeente voor alle actieve drinkwaterbedrijven verkregen.

Voor de periode 2005-2011²⁹ werden alle onderliggende periodes waarop een bepaald tarief betrekking heeft gewogen op basis van het aantal maanden van het betreffende jaar. Het gemiddelde tarief voor een bepaald jaar bestaat dan uit het gewogen gemiddelde van de tarieven van meerdere jaren. Onderstaande tabel toont bijvoorbeeld aan dat het gemiddelde tarief van 2006 bestaat uit 25 % van de tweede tariefschijf en 75 % van de derde tariefschijf.

---

²⁹ Voor de periode 2000-2004 bleek het onmogelijk een gemiddelde prijs te berekenen, aangezien de Vlaamse tarieven berekend werden exclusief een zuiveringsbijdrage, terwijl de Brusselse en Waalse tarieven wel de zuiveringsbijdrage bevatten. In Vlaanderen werd tussen 2000 en 2004 een milieutaks geheven door VMM, maar de statistieken hieromtrent waren niet beschikbaar en bevatten meer dan enkel de kosten gerelateerd aan waterzuivering. Anderzijds ontbraken de gegevens van 2000 tot 2004 betreffende de jaarlijkse vaste bijdrage en de consumptietarieven voor SWDE.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Tabel 7: Voorbeeld betreffende de gewichten van periodes

Periode	Gewicht
01/01/2005-31/08/2005	2005: 8 maanden = $8/12 = 66,7 \%$
01/09/2005-31/03/2006	2005: 4 maanden = $4/12 = 33,3 \%$
	2006: 3 maanden = $3/12 = 25,0 \%$
01/04/2006-30/04/2008	2006: 9 maanden = $9/12 = 75,0 \%$
	2007: 12 maanden = $12/12 = 100,0 \%$
	2008: 4 maanden = $4/12 = 25,0 \%$

Bron: FOD Economie.

Voor de berekening van de Vlaamse tarieven kregen de gemeenten een gewicht toegekend (aangezien voor deze de individuele data verkregen werden) op basis van het gewicht dat gebruikt wordt voor de berekening van het indexcijfer van de consumptieprijzen. Daarnaast werd de voorkeur gegeven aan de tarieven van de gemeenten die eveneens voor de berekening van het indexcijfer gebruikt worden: het betreft hier 65 lokaliteiten, voornamelijk arrondissementen, waarvan 32 Vlaams, 32 Waals en 1 Brussels. Wanneer binnen één gemeente twee waterbedrijven actief zijn / waren, werd eveneens gekozen voor de watermaatschappij wiens tarieven gebruikt worden voor de berekening van het algemene indexcijfer.

Tabel 8: Gemiddelde grootte van de particuliere huishoudens op 1 januari, per jaar en per gewest (2005–2008)

	2005	2006	2007	2008
België	2,33	2,32	2,31	2,31
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	2,03	2,04	2,04	2,05
Vlaams Gewest	2,39	2,38	2,37	2,36
Waals Gewest	2,32	2,31	2,3	2,3
waarvan Duitstalige Gemeenschap	2,4	2,39	2,38	2,37

Bron: ADSEI

Onderstaande tabel toont de resultaten van een simulatie voor een gemiddeld verbruik per gezin van 85 m^3 . Uit bevolkingsstatistieken blijkt immers dat een gemiddeld Belgisch gezin bestaat uit 2,3 personen. Elk gezinslid verbruikt ongeveer 100 liter water per dag, wat neerkomt op een verbruik van bijna 84.000 liter water per jaar.

Voor Vlaanderen wordt uitgegaan van een gemiddelde gezinsgrootte van 2,4 personen. Elke gedomicilieerde persoon per gezin heeft recht op 15 m^3 gratis water, wat neerkomt op een gratis consumptie van 36 m^3 water. De waterzuivering dient echter wel voor het volledig verbruik te worden betaald.

Voor Brussel wordt verondersteld dat een gemiddeld gezin 2 gedomicilieerde personen telt. Elke persoon consumeert bijgevolg $42,5 \text{ m}^3$ water per jaar.

Tabel 9: Gemiddeld jaarlijks tarief in euro voor een verbruik van 85 m³ per gezin in België (2005-2011)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
België							
Abonnement / vaste vergoeding	44,24	45,81	47,89	51,12	55,18	56,75	59,00
Consumptie	95,95	97,82	99,82	102,00	106,06	112,32	115,99
Zuivering en sanering ^(a)	48,67	69,61	89,86	109,84	120,86	126,66	134,03
Totaal excl. 6 % btw	188,86	213,24	237,57	262,97	282,10	295,73	309,02
Totaal incl. 6 % btw	199,90	225,74	251,83	278,75	299,03	313,47	327,56
Totale waterprijs incl. btw per m ³	2,35	2,66	2,96	3,28	3,52	3,69	3,85
Brussels Hoofdstedelijk Gewest							
Abonnement / vaste vergoeding	18,76	18,76	18,77	18,78	18,77	18,76	18,76
Consumptie	117,20	117,20	117,20	117,20	121,11	136,79	152,78
Zuivering en sanering ^(a)	50,75	50,75	64,39	66,47	66,50	83,93	102,56
Totaal excl. 6 % btw	186,72	186,72	200,36	202,45	206,37	239,49	274,10
Totaal incl. 6 % btw	194,87	194,88	212,38	214,60	218,75	253,86	290,54
Totale waterprijs incl. btw per m ³	2,29	2,29	2,50	2,52	2,57	2,99	3,42
Vlaanderen							
Abonnement / vaste vergoeding ^(b)	44,26	44,63	44,87	45,31	47,01	47,97	49,26
Consumptie	77,55	78,59	80,35	81,45	84,12	86,22	86,69
Zuivering en sanering ^(a)	59,50	92,52	119,98	146,11	157,34	164,45	171,05
Totaal excl. 6 % btw	181,31	215,74	245,20	272,87	288,47	298,65	307,00
Totaal incl. 6 % btw	192,19	228,69	259,91	289,24	305,78	316,57	325,42
Totale waterprijs incl. btw per m ³	2,26	2,69	3,06	3,40	3,60	3,72	3,83
Wallonië							
Abonnement / vaste vergoeding ^(c)	51,74	55,91	61,88	71,04	80,50	83,61	88,22
Consumptie	122,45	126,34	129,38	134,14	140,69	151,59	157,32
Zuivering en sanering ^(a)	28,76	34,38	43,73	58,03	71,94	71,94	77,39
Totaal excl. 6 % btw	202,95	216,62	234,99	263,20	293,13	307,14	322,92
Totaal incl. 6 % btw	215,13	229,62	249,09	278,99	310,72	325,57	342,30
Totale waterprijs incl. btw per m ³	2,53	2,70	2,93	3,28	3,66	3,83	4,03

Bron: Eigen berekeningen op basis van gegevens drinkwaterbedrijven

(a) Gemeentelijke en bovengemeentelijke saneringsbijdrage

(b) Inclusief meterhuur

(c) Inclusief sociaal fonds

Waar een Belgisch gezin in 2005 een totale drinkwaterprijs betaalde van 2,35 euro per m³, bedroeg de totale prijs in 2011 3,85 euro, wat een stijging inhoudt van 63,9 %. Hierbij springt in de eerste plaats de heel forse stijging (+175,4 %) van de zuiverings- en saneringskosten in het oog. De stijging van de vaste (abonnements)kosten en de uitgaven voor het eigenlijke waterverbruik blijft beperkt tot respectievelijk 33,4 % en 20,9 %. Opvallend is wel dat de jaarlijkse stijging van de zuiverings- en saneringskosten stilaan begint af te nemen: van 2005 tot 2008 betaalde de consument jaarlijks zowat 20 euro meer voor zuivering en sanering (waarvoor de uitgaven voor zuivering meer dan verdubbelden); in 2009, 2010 en 2011 vertraagde het groeiritme van de component zuivering. Al bij al nam het aandeel van de waterzuivering binnen de totale waterfactuur tussen 2005 en 2011 enorm toe: in België maakten de zuiverings- en saneringskosten in 2005 24,3 % uit van de totale waterfactuur, terwijl dit in 2011 al 40,9 % was.

In Vlaanderen steeg de totale waterprijs per m³ het sterkst: in 2011 betaalde de Vlaamse consument 69,3 % meer dan in 2005, terwijl de Waalse waterverbruiker 59,1 % meer betaalde en de Brusselse verbruiker 49,1 %. In absolute waarde is een kubieke meter water in

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

2011 in Vlaanderen (3,83 euro) echter goedkoper dan in Wallonië (4,03 euro). In Brussel betaalt de consument minder, namelijk 3,42 euro per kubieke meter. Ook binnen de gewesten treden grote prijsverschillen op³⁰.

De zuiverings- en saneringskosten kenden in 2011 in vergelijking met 2005 een stijging van 187,5 % in Vlaanderen, 169,1 % in Wallonië en 102,1 % in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Wat betreft de abonnementskosten en vaste vergoedingen zijn deze in Wallonië sterker gestegen (+70,5 %) dan in Vlaanderen (+11,3 %) en Brussel, waar de prijzen constant bleven. Dit is mogelijk deels te wijten aan de saneringskost, die in Wallonië meegerekend wordt in de jaarlijkse vaste vergoeding (20 RKD + 30 RKS).

De stijging van het consumptietarief bleef in Vlaanderen beperkt tot +11,8 %. De Waalse consument zag de prijs voor zijn verbruik met 28,5 % de hoogte ingaan, de Brusselse consument betaalde in 2011 30,4 % meer dan 6 jaar voordien.

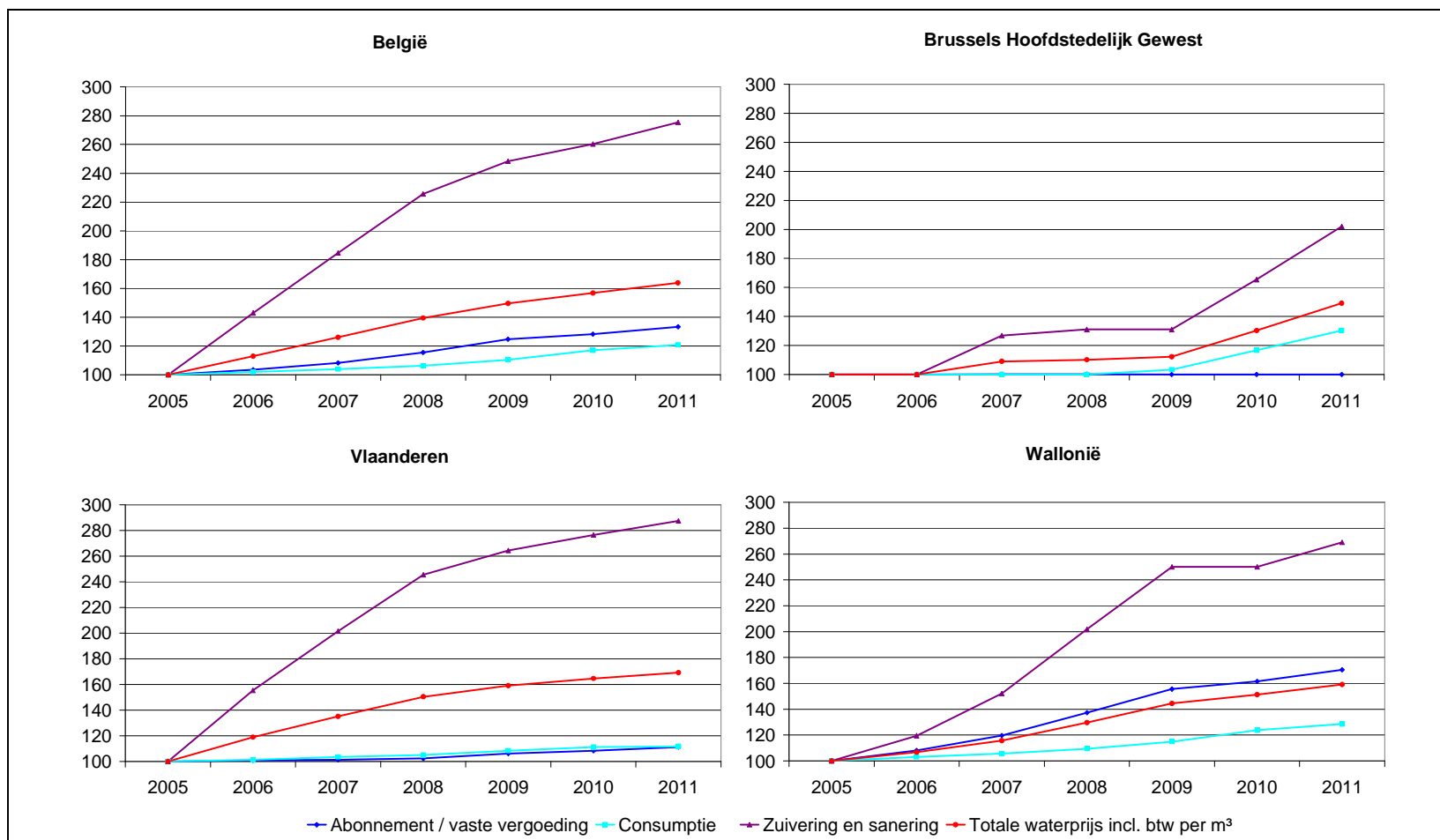
Uit dit alles blijkt dus dat de totale waterprijs voor de consument de laatste jaren sterk toegenomen is. Bovendien kan verwacht worden dat de prijs per kubieke meter in de toekomst nog zal stijgen, omwille van o.a. het duurzamere (en dus afgenomen) waterverbruik. Waterbedrijven worden immers voornamelijk geconfronteerd met vaste kosten, dewelke doorgerekend worden aan de consument.

---

³⁰ In Vlaanderen bijvoorbeeld betaalde de consument in 2011 voor een waterverbruik van 85 m³ in totaal 32,7 % meer in Oudenaarde, Aalst, Asse, Dendermonde, Gent en Oostende dan in Mol. Voor Wallonië waren geen detailgegevens beschikbaar.

Grafiek 2: Gemiddeld jaarlijks tarief in euro voor een verbruik van 85 m³ per gezin in België en per gewest (2005-2011)

Index 2005 = 100

Bron: Eigen berekeningen op basis van gegevens drinkwaterbedrijven

4.4. Vergelijking met de buurlanden

4.4.1. Frankrijk

In Frankrijk zijn de waterreserves het voorwerp van een geïntegreerd beheer per stroomgebied, maar het zijn de gemeenten die verantwoordelijk zijn voor het organiseren van drinkwater- en zuiveringsdiensten via publieke (als de dienst wordt verzorgd door de gemeenschap³¹) of particuliere operatoren (als de dienst wordt overgedragen aan een bedrijf). De prijs van waterdiensten wordt, ongeacht de wijze van beheer, echter vastgesteld door de gemeenschap, hetzij alleen (in geval van rechtstreeks beheer), hetzij in het kader van onderhandelingen met de operator (bij gedelegeerd beheer). De prijs varieert sterk per gemeente omdat de kosten voor de productie van de watervoorziening afhankelijk zijn van lokale kenmerken. De waterfactuur omvat de bedragen die de gebruikers moeten betalen voor de drinkwater- en zuiveringsdiensten, maar integreert eveneens heffingen en belastingen:

- Heffingen “strijd tegen de vervuiling” en “modernisering van netwerken”
- BTW (5,5 %)
- Heffing “Franse waterwegen” (eventueel)

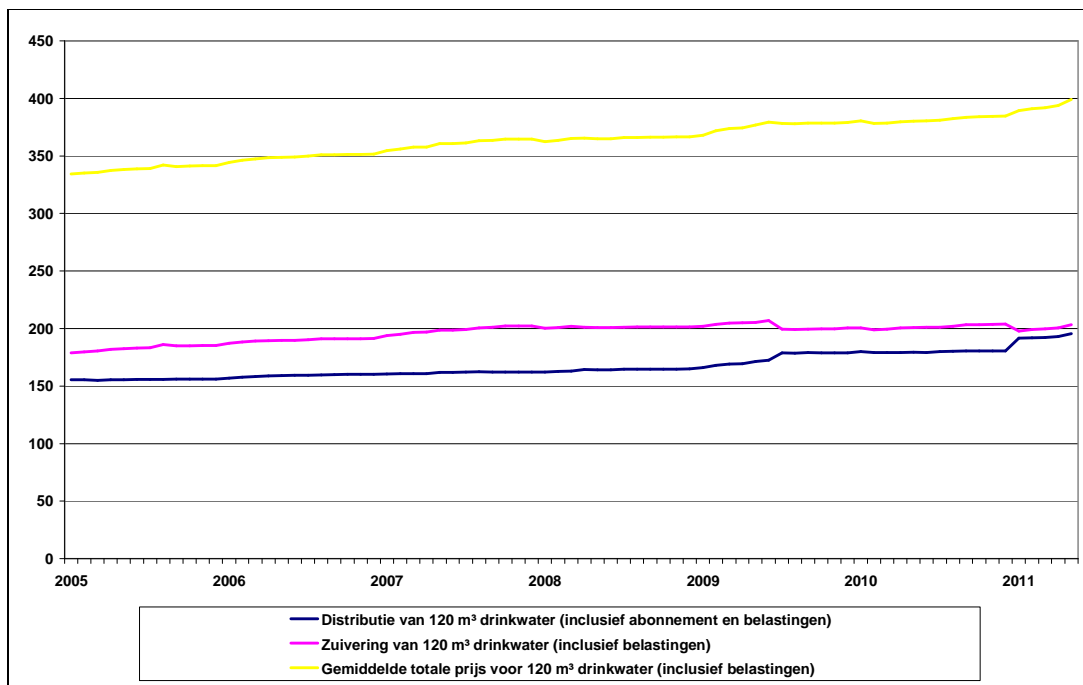
Om een verstandig gebruik van de reserves aan te moedigen, bevat de waterfactuur verplicht een variabel deel, evenredig met het gebruikte volume volgens de watermeter. Om de vaste kosten van het beheer van de installaties te dekken, kan de factuur ook een vast deel (abonnement) omvatten, dat een bovengrens die via ministerieel besluit is vastgesteld moet respecteren.

Aan de hand van een factuur van 120 m³ (inclusief de verschillende heffingen en belastingen) is de waterprijs in Frankrijk tussen 2005 en 2010 gestegen met 12,6 %, gaande van 2,82 euro per m³ in 2005 tot 3,18 euro in 2010.

---

³¹ Gemeenschap = gemeente of groep van gemeenten

Figuur 3: Evolutie van de gemiddelde prijzen voor watergerelateerde diensten in Frankrijk (in euro, op basis van een factuur van 120 m³)

Bron: INSEE

4.4.2. Nederland

In Nederland staan verschillende partijen in voor de diverse facetten met betrekking tot de drinkwatervoorziening. Het drinkwater wordt geleverd door de drinkwaterbedrijven. Elk drinkwaterbedrijf is verantwoordelijk voor de productie en distributie van drinkwater binnen zijn voorzieningsgebied. Momenteel telt Nederland 10 waterbedrijven, voornamelijk naamloze vennootschappen met gemeenten en provincies als aandeelhouders. De 26 waterschappen regelen het regionale waterbeheer en de zuivering van afvalwater. De riolering wordt verzorgd door de gemeenten, en de provincies staan in voor het beheer van het grondwater. Het beheer van de grotere wateren is de taak van Rijkswaterstaat³².

De Nederlandse drinkwaterfactuur bestaat uit drie componenten, namelijk het drinkwater zelf, de riolering en de rioolwaterzuivering. De drinkwaterbedrijven bepalen jaarlijks hun tarieven, die een vast gedeelte (vastrecht, bestaande uit de precarioheffing³³, de meterhuur en een eventuele toeslag voor de openbare brandblusvoorziening) en een variabel gedeelte omvatten. Dit tarief bestaat voor ongeveer 24 % uit belastingen (6 % btw, grondwaterbelasting, belasting op leidingwater, provinciale grondwaterheffing en gemeentelijk precario).³⁴ Het riole-

³² "Rijkswaterstaat beheert en ontwikkelt in opdracht van de minister en de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu het nationale netwerk van wegen en vaarwegen." <http://www.rijkswaterstaat.nl>

³³ Belasting voor het ondergrondse waterleidingnetwerk

³⁴ <http://www.vewin.nl>

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

ringsbeheer wordt voornamelijk via heffingen bekostigd, wat eveneens geldt voor de waterzuivering. De omvang van de zuiveringsheffing is afhankelijk van het aantal vervuilingseenheden, dat voor een eenpersoongezin forfaitair wordt vastgelegd op 1 en voor een meerpersoonhuishouden op 3.

Het gewogen gemiddelde drinkwatertarief voor huishoudens bij een verbruik van 97,3 m³ (jaarlijks waterverbruik van een gemiddeld gezin) in 2011 bedraagt 1,50 euro per m³ (1,76 euro per m³ inclusief btw en belasting op leidingwater)³⁵. In 2009 liep de totale waternota van een gezin op tot 485 euro (drinkwater 36,1 %, riolering 33,2 % en rioolwaterzuivering 30,7 %).³⁶

Tabel 10: Tarieven voor huishoudelijk verbruik van drinkwater in euro/m³ (afname op jaarbasis)

	Hoogste tarief ^(a)			Gemiddelde tarief ^(b)			Laagste tarief ^(c)		
	50 m ³	100 m ³	300 m ³	50 m ³	100 m ³	300 m ³	50 m ³	100 m ³	300 m ³
2005	2,91	2,17	1,68	1,98	1,61	1,36	1,25	1,22	1,13
2006	3,56	2,47	1,75	2,03	1,63	1,36	1,39	1,27	1,11
2007	3,36	2,28	1,63	2,04	1,62	1,34	1,47	1,3	1,08
2008	3,3	2,21	1,63	2,04	1,6	1,31	1,54	1,33	1,05
2009	3,37	2,25	1,55	2,05	1,61	1,31	1,64	1,37	1,06
2010	3,45	2,31	1,56	2,09	1,63	1,32	1,68	1,38	1,07
2011	3,49	2,34	1,59	2,13	1,65	1,32	1,71	1,41	1,05

Bron: CBS

(a) Voor 2011 het tarief in voorzieningsgebied Zoeterwoude en Alblasterdam (50 m³), Zoeterwoude (100 m³) en Oegstgeest (300 m³).

(b) Gemiddelde van de tarieven in alle verzorgingsgebieden, zoals genoemd in het Tarievenoverzicht leidingwater van de Vewin.

(c) Voor 2011 in verzorgingsgebied van de provincies Friesland, Overijssel, Flevoland, Gelderland en Utrecht voor de levering van 50 m³. Groningen (provincie) voor de levering van 100 m³ en het overgrote deel van Noord-Brabant (provincie) voor de levering van 300 m³.

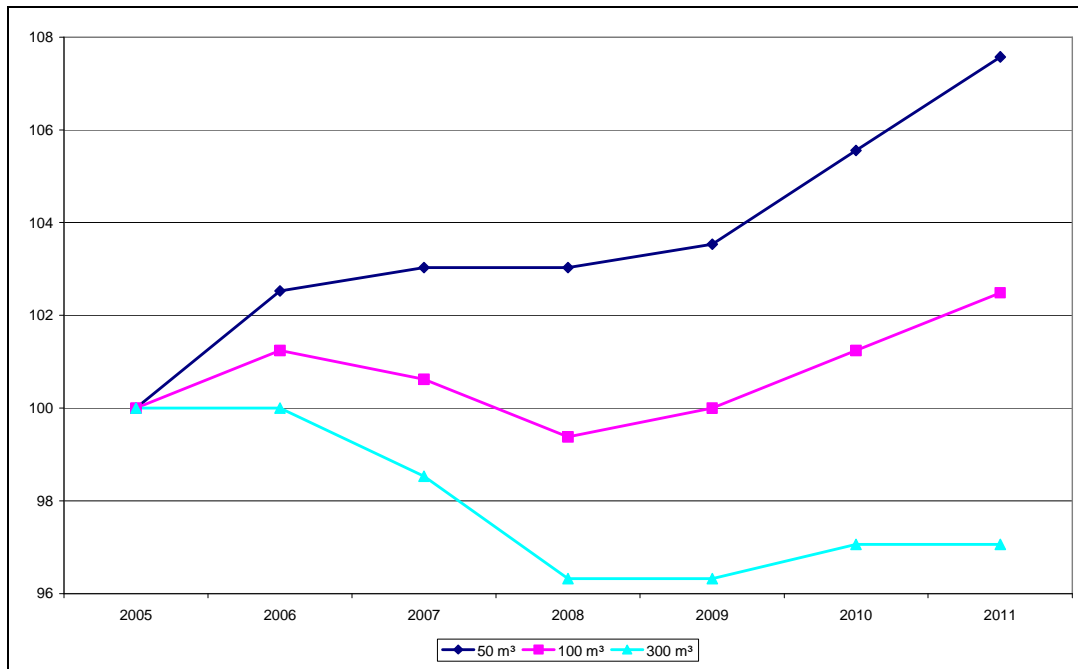
De bedragen in bovenstaande tabel zijn inclusief grondwaterbelasting, vastrecht en belasting op leidingwater, maar exclusief btw. Een gemiddeld gezin, dat iets minder dan 100 m³ verbruikt, heeft de prijs voor drinkwater dus zien stijgen met 2,5 % sinds 2005. Voor een verbruik van 50 m³ steeg de prijs echter met 7,6 %, terwijl de prijs voor een verbruik van 300 m³ 2,9 % afnam.

³⁵ Vewin (2011). Tarievenoverzicht drinkwater per 1 januari 2011.

³⁶ Vewin (2010). Drinkwaterstatistieken 2008: de watercyclus van bron tot kraan.

Grafiek 4: Gemiddeld tarief voor huishoudelijk verbruik van drinkwater in euro/m³ (afname op jaarbasis)

Index 2005 = 100

Bron: CBS

De tarieven voor drinkwater verschillen per drinkwaterbedrijf en per regio. De redenen hiervoor zijn veelzijdig. Vooreerst is het duurder om kraanwater te maken uit oppervlaktewater dan uit grondwater (omwille van de nodige zuivering). Daarnaast variëren de belastingen per provincie en gemeente (precario). Ook het leidingennetwerk speelt een rol: hoe langer de leidingen (bijvoorbeeld in afgelegen gebieden), of hoe complexer het netwerk (in druk bevolkte gebieden), hoe hoger de kostprijs en bijgevolg ook het drinkwatertarief voor de klant. Kosten voor onderhoud en reparaties van de leidingen (bijvoorbeeld door een slechte ondergrond die zorgt voor leidingbreuken) worden eveneens doorgerekend aan de consument. Tot slot leidt een laag waterverbruik in combinatie met vaste kosten eveneens tot hogere tarieven.³⁷

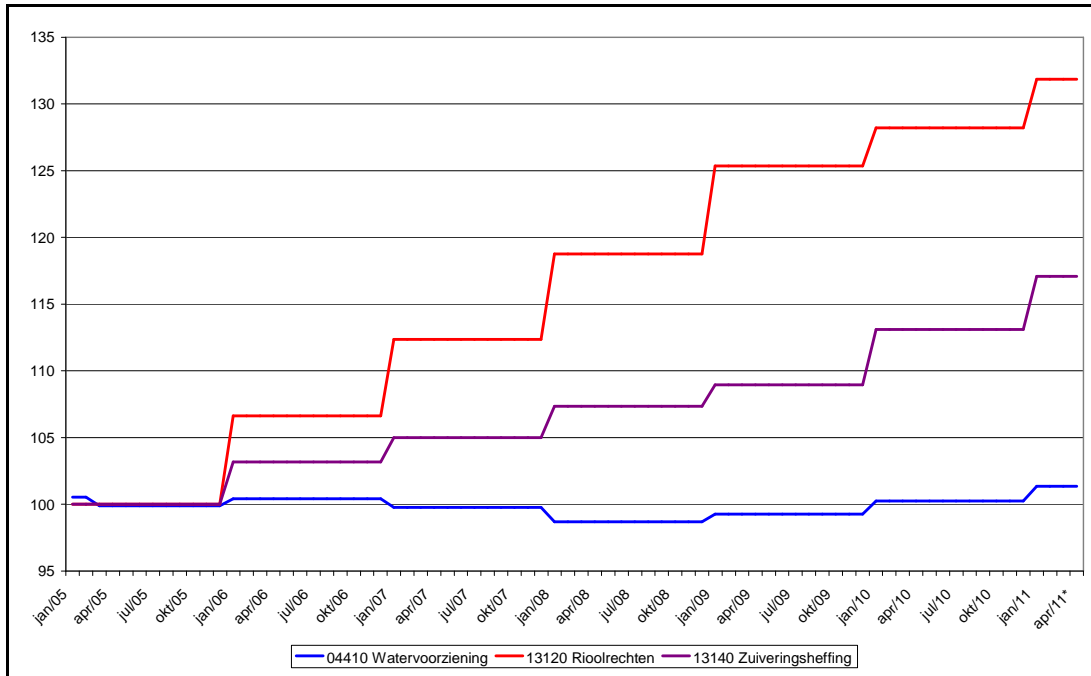
Wat betreft de totale drinkwaterprijs, dus inclusief de rioolheffing en zuiveringsheffing, zijn het de rioolrechten die het sterkst gestegen zijn: sinds 2005 gingen deze met 31,9 % de hoogte in. De zuiveringsheffing nam toe met 17,1 %, terwijl de eigenlijke prijs voor het drinkwater (CP04410, dit betreft enkel de consumptie van 100 m³ drinkwater, evenals het vastrecht) amper met 1,4 % steeg.

³⁷ <http://www.vewin.nl>

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Grafiek 5: Evolutie van de Nederlandse consumentenprijsindex voor water (2005-2011) ^(a)

Index 2005 = 100

Bron: CBS

(a) Cijfer april 2011 voorlopig.

4.4.3. Duitsland

In Duitsland zijn naar schatting 6.700 watermaatschappijen actief. Deze maatschappijen acteren streekgebonden en bekleden regionaal een quasi monopoliepositie.

De prijs van drinkwater wordt berekend op basis van een verbruiksprijs per m³, verhoogd met een vast recht per huisaansluiting (waterteller).

De totale waterfactuur voor de gebruiker bestaat, naast de kosten voor het drinkwater, uit de kosten voor het beheer en zuivering van afvalwater (eventueel met inbegrip van een kost voor de opvang van neerslag). Het BTW-tarief bedraagt 7 %.

Grosso modo bestaat de waterprijs voor 80 % uit vaste kosten en voor 20 % uit variabele kosten.

Tabel 11: Gemiddelde tarieven (in euro) voor drinkwater, afvalwaterbeheer en waterzuivering in Duitsland per 1 januari van elk jaar voor een modelhuishouden (2 personen) met een waterverbruik van 80 m³ per jaar en een verharde oppervlakte ^(a) van 80 m²

	Gemiddelde tarieven drinkwater			Gemiddelde tarieven afvalwaterbeheer en waterzuivering (cumul)				Totale prijs
	Per m ³	Vast recht per jaar	Prijs	Per m ³ ^(b)	Vast recht per jaar	Neerslag per m ² per jaar ^(c)	Prijs	
2005	1,57	59,66	185,03	2,25	12,22	0,37	221,82	406,85
2006	1,59	60,70	187,89	2,27	12,66	0,39	225,46	413,35
2007	1,60	61,54	189,94	2,29	13,15	0,41	229,15	419,09
2008	1,62	62,22	191,82	2,29	13,94	0,45	233,14	424,96
2009	1,63	63,87	194,27	2,32	14,74	0,47	237,94	432,21
2010	1,65	65,60	197,60	2,36	15,39	0,49	243,39	440,99

Bron: Statistisches Bundesamt Deutschland, eigen berekeningen

(a) Maatstaf voor het meten van de kost voor de opvang van neerslag.

(b) Gebaseerd op het verbruik van drinkwater

(c) Niet in iedere stad of gemeente van toepassing

Per 1 januari 2010 betaalde een doorsneehuishouden gemiddeld 197,60 euro voor het eigenlijke verbruik van 80 m³ drinkwater per jaar. De totale waterfactuur (inclusief afvalwaterbeheer en waterzuivering) van datzelfde doorsneehuishouden bedroeg gemiddeld 440,99 euro. Ten opzichte van 2005 is de drinkwaterprijs in 2010 met 6,8 % gestegen. De totale waterfactuur kende een prijsstijging van 8,4 %.

Er bestaan ook in Duitsland grote regionale verschillen in de drinkwaterprijs. De goedkoopste deelstaat per 1 januari 2010 is Schleswig-Holstein met een gemiddelde drinkwaterfactuur van 145,40 euro. De duurste deelstaat is Sachsen (gemiddeld 275,93 euro). De totale waterfactuur is gemiddeld het duurst in Sachsen-Anhalt (589,89 euro) en het goedkoopst in Bayern (gemiddeld 324,26 euro).

Deze grote regionale verschillen in drinkwaterprijs laten zich onder meer verklaren door:

- demografische factoren: in dicht bevolkte gebieden vallen de vaste kosten van een waterbedrijf relatief lager uit dan in dun bevolkte gebieden.
- geografische factoren: in het oosten van Duitsland zijn de waterinstallaties van een aantal waterbedrijven sterk verouderd. Reparaties of vervangingen doen de kosten toenemen.
- geologische factoren: afhankelijk van het type ondergrond van het gebied waar men woont (zand, klei, leem, ...) vallen de kosten van waterwinning hoger of lager uit.
- kwaliteit van het gewonnen water in de regio: een bedrijf dat zijn water betrekt uit een wingebed dat bestaat uit water met een hoge graad van zuiverheid heeft minder zuiveringskosten.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

4.4.4. Bevindingen betreffende het prijsverloop in België en de buurlanden

In het derde kwartaalverslag 2010 van het Prijzenobservatorium³⁸ bleek dat de prijsstijging voor drinkwater in België flink hoger ligt dan gemiddeld in de buurlanden: tussen 2005 en juni 2011 is de prijs van drinkwater in België met 32,2 % toegenomen tegenover met slechts 13,1 % gemiddeld in zijn drie voornaamste buurlanden (Duitsland, Frankrijk en Nederland). Dit verschil is gedeeltelijk een gevolg van een verschillende methodologie om drinkwaterprijzen op te meten. Men geeft in deze landen immers een verschillende invulling aan de categorie “drinkwatervoorziening” (klasse CP0441 van de HICP). In België zijn in deze rubriek zowel de verdeling van drinkwater als de waterzuivering inbegrepen. In andere landen is dit niet noodzakelijk het geval: in Duitsland en Nederland bevat deze klasse enkel de prijs voor de drinkwatervoorziening, voor Frankrijk was geen informatie over de indeling van deze rubriek beschikbaar. Uit onderstaande grafiek blijkt inderdaad dat, wanneer de zuiveringskosten buiten beschouwing worden gelaten, het prijsverschil tussen België en zijn drie voornaamste buurlanden kleiner wordt. Het verschil in prijsevolutie daalt van 19,1 procentpunt (incl. zuiveringskosten) tot 13,6 procentpunt (excl. zuiveringskosten) in juni 2011. Sinds 2005 steeg de drinkwaterprijs exclusief zuiveringskosten in België met 26,6 %, tegenover 13,1 % in de buurlanden.³⁹

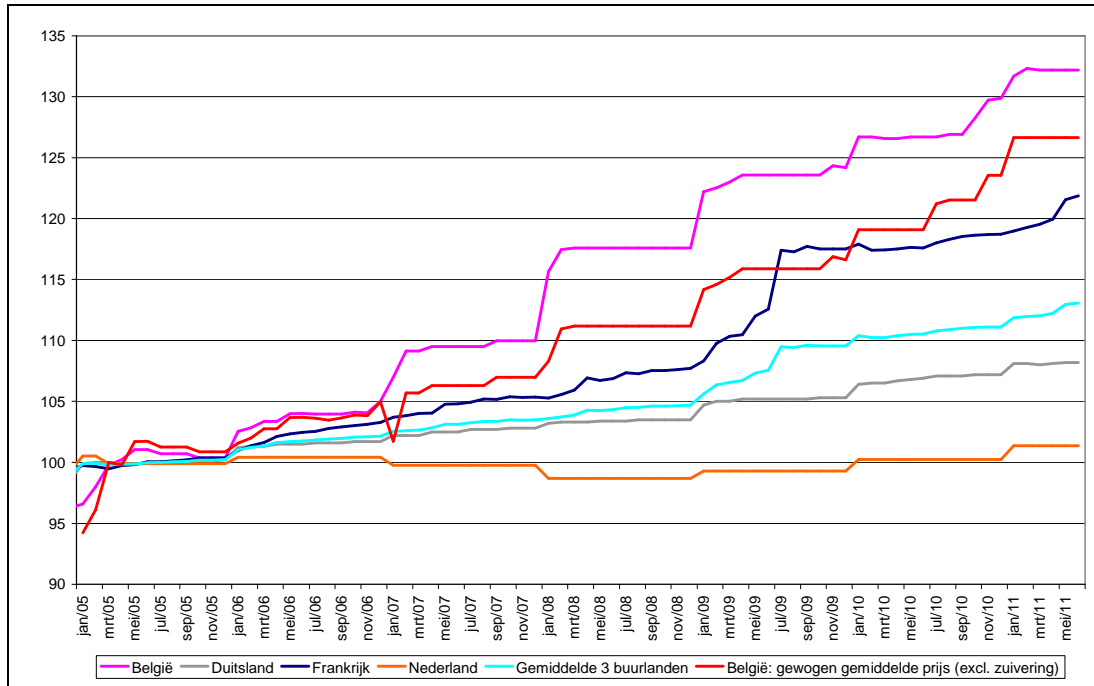
---

³⁸ De FOD Economie voert de opdracht inzake prijsobservatie en -analyse uit onder de koepel van het Instituut voor Nationale Rekeningen.

³⁹ De evolutiecijfers in deze paragraaf verschillen mogelijk van de cijfers in de bovenstaande paragrafen 4.4.1, 4.4.2 en 4.4.3 (waar mogelijk ook andere componenten van de drinkwaterfactuur in rekening worden genomen, en de berekening gemaakt wordt voor een verschillend aantal m³).

Grafiek 6: Drinkwatervoorziening (CP0441) in België en buurlanden Duitsland, Frankrijk en Nederland

(Index 2005 = 100)

Bron: Eurostat

In 2010 bedroeg de prijsstijging voor water in België 3,2 % (incl. zuiveringskosten; +4,2 % excl. zuiveringskosten) tegenover gemiddeld 2,4 % in de ons omringende landen. Met een gewicht van 7,42 promille in de Belgische consumptiekorf droeg de toename van de waterprijs in 2010 0,03 procentpunt bij tot de jaarinflatie. Het is van eind 2004 geleden dat de Belgische inflatie voor water minder dan 2 % bedroeg. Uit het laatste kwartaalverslag van het Prijzenobservatorium kwam naar voor dat de prijs voor drinkwater in België in juni 2011 zo'n 4,3 % hoger ligt dan een jaar voordien. In Duitsland, Frankrijk en Nederland blijft deze prijsstijging beperkt tot respectievelijk 1,2 %, 3,7 % en 1,1 %.

Daarnaast blijkt ook het btw-tarief in België en de buurlanden niet gelijk. Net zoals in België bedraagt het btw-tarief in Nederland 6 %. Duitsland past echter een hoger btw-tarief toe (7 %), terwijl in Frankrijk minder btw moet betaald worden (5,5 %). Het feit dat de drinkwater-tarieven heel erg kunnen verschillen per regio vinden we dan weer zowel in België als in de drie onderzochte buurlanden terug.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

5. Conclusie

De Europese Kaderrichtlijn Water van 23 oktober 2000 ligt aan de basis van de reorganisatie van de watersector in België. Deze kaderrichtlijn heeft als doel tegen 2015 een goede ecologische en chemische toestand van de Europese wateren te bereiken, waarbij het waterbeleid voor de nodige prikkels moet zorgen, o.a. via het principe “de vervuiler betaalt”.

Het Belgische waterbeleid is in eerste instantie een taak van de gewesten. De federale bevoegdheid beperkt zich tot de bepaling van een maximumprijs voor de waterdistributie: omwille van het nog zeer monopolistische karakter van de sector worden prijswijzigingen door de Prijzdienst van de FOD Economie gecontroleerd. De aanvraag tot prijsverhoging en de behandeling van het dossier verlopen via een wettelijk vastgelegde procedure.

De omzetting van de Europese Kaderrichtlijn naar regionaal recht heeft forse veranderingen in de sector teweeg gebracht, met name met betrekking tot de tariefstructuur. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest past sinds 2005 het principe van solidaire tarifiering toe, waarbij de prijs per m³ per inwoner toeneemt in functie van de gebruikte hoeveelheid. In het Vlaams Gewest wordt sinds 2005 gebruik gemaakt van een eengemaakte factuur die alle kosten omvat, dus naast de consumptie ook de kosten gerelateerd aan de zuivering en sanering. In het Waals Gewest werd eveneens in 2005 een nieuwe tariefstructuur geïntroduceerd, rekening houdend met de reële kostprijs van de distributie (RKD) en de sanering (RKS).

De structuur van de sector is vrij complex: regionale openbare bedrijven, intercommunales en/of gemeentelijke diensten staan in voor alle activiteiten binnen de sector, gaande van productie en distributie van drinkwater tot de verzameling en behandeling van afvalwater. Private spelers zijn op de markt bijna niet aanwezig. De drinkwatervoorziening in België is geconcentreerd rond een negental bedrijven die samen een substantieel gedeelte van de markt voorzien van drinkwater. Naast de prijscontrole door de FOD Economie, gebeuren controle en regulering eveneens door regionale instanties.

Een financiële analyse van de sector toont aan dat de financiële draagkracht van de drinkwatersector op Belgisch en regionaal vlak groot is, met eigen middelen die de vreemde middelen ruimschoots dekken (met uitzondering van Brussel). De liquiditeit van de sector is eveneens goed, hoewel het bedrijfskapitaal negatief werd in 2009. Dit wordt echter gecompenseerd door een productiecyclus die “cash” genereert en aldus deze tekorten aanzuivert. Het resultaat is een netto thesauriepositie die overwegend positief is (Brussel wederom uitgezonderd). Anderzijds is de rendabiliteit van de sector de afgelopen jaren sterk verzwakt en werd deze in 2009 zelfs negatief in Wallonië. De tewerkstelling binnen de sector nam de afgelopen jaren continu toe.

In België ontvangt de consument (die geen keuze heeft qua leverancier) één factuur die alle kosten omvat gerelateerd aan de watercyclus. Naast een vaste bijdrage (abonnement) bevat deze factuur de kosten voor het reële verbruik en de (boven)gemeentelijke sanering, evenals een bijdrage voor het Sociaal Fonds (Wallonië) en 6 % btw. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt een gedeelte van de gefactureerde bedragen in een solidair fonds gestort. In Vlaanderen heeft elke gedomicilieerde jaarlijks recht op 15 m³ gratis water en is vrijstelling of compensatie van de saneringsbijdrage mogelijk voor specifieke rechthebbenden.

Een simulatie voor de gemiddelde drinkwaterprijs in België en de drie gewesten brengt enkele zaken aan het licht. In 2011 bedroeg de totale waterprijs (incl. btw) in België 3,85 euro per m³, hetgeen 63,9 % meer is dan de prijs in 2005 (2,35 euro). Voornamelijk de toename van de zuiverings- en saneringskosten (+175,4 % in 2011 ten opzichte van 2005) is hier de oorzaak van. De stijging van de vaste (abonnements)kosten en de uitgaven voor het eigenlijke waterverbruik bleef tussen 2005 en 2011 beperkt tot respectievelijk 33,4 % en 20,9 %.

Op regionaal niveau betaalde de verbruiker in 2011 het minst in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (3,42 euro per m³). In Vlaanderen bedroeg de totale waterprijs per m³ gemiddeld 3,83 euro, in Wallonië 4,03 euro. De gemiddelde waterprijs steeg het sterkst in Vlaanderen: +69,3 % in 2011 ten opzichte van 2005. In Wallonië en Brussel was de stijging wat beperkter, met respectievelijk +59,1 % en +49,1 %. Ook binnen de gewesten kunnen prijsverschillen kunnen eveneens binnen de gewesten waargenomen worden (wat trouwens ook het geval is in de buurlanden Duitsland, Frankrijk en Nederland, waar grote prijsverschillen kunnen optreden tussen verschillende regio's).

Wat betreft de componenten van de waterfactuur blijft de stijging van de vaste kosten (Wallonië +70,5 %, Vlaanderen +11,3 %, Brussel +0 %) en de consumptietarieven (Vlaanderen +11,8 %, Wallonië +28,5 %, Brussel +30,4 %) in 2011 (tegenover 2005) nog enigszins beperkt. De stijging van de zuiverings- en saneringskosten daarentegen is enorm, voornamelijk in Vlaanderen (+187,5 %) en Wallonië (+169,1 %). Ook in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest namen de zuiveringskosten flink toe, namelijk met 102,1 %.

De prijsstijging in België blijkt echter aanzienlijk hoger te liggen dan in de buurlanden Duitsland, Frankrijk en Nederland. Dit is deels te wijten aan een verschillende invulling van de klasse CP0441 van de HICP-nomenclatuur.

Drinkwater, en in het bijzonder de zuivering ervan, is dus opvallend duurder geworden. Bovendien kan men verwachten dat deze prijsstijging zich ook in de toekomst nog zal verder zetten. Drinkwaterbedrijven moeten immers nog steeds investeringen uitvoeren (die ze doorrekenen in de waterprijs) en de kwaliteitscontroles worden steeds strenger (waardoor de waterbehandeling duurder wordt). De sensibilisering van de gebruiker met betrekking tot zijn waterverbruik heeft tevens geleid tot een dalend waterverbruik, waardoor de vaste kosten van het drinkwaterbedrijven moeten gespreid worden over een lager verbruik, met als gevolg een hogere prijs per kubieke meter.

Bijlagen

1. Ratio's van liquiditeit, solvabiliteit en rendabiliteit

A) LIQUIDITEIT

BEDRIJFSKAPITAAL

Eigen vermogen (10/15) + Voorzieningen en uitgestelde belastingen (16) + Schulden op meer dan 1 jaar (17) – Vaste activa (20/28) – Vorderingen op meer dan 1 jaar (29)

BEHOEFTE AAN BEDRIJFSKAPITAAL

Voorraden en bestellingen in uitvoering (3) + Vorderingen op ten hoogste 1 jaar (40/41) + Overlopende rekeningen (490/1) – Handelsschulden (44) – Schulden met betrekking tot belastingen, bezoldigingen en sociale lasten (45) – Ontvangen vooruitbetalingen op bestellingen (46) – Overige schulden (47/48) – Overlopende rekeningen (492/3)

NETTO THESAURIE

Bedrijfskapitaal – Behoeftte aan Bedrijfskapitaal

CURRENT RATIO

Vlottende activa (29/58) – Vorderingen op meer dan 1 jaar (29) / (Schulden op ten hoogste 1 jaar (42/48) + Overlopende rekeningen (492/3))

B) SOLVABILITEIT

FINANCIËLE ONAFHANKELIJKHEID

Eigen vermogen (10/15) / Totaal van de passiva (10/49)

LANGE TERMIJNSCHULD

(Voorzieningen en uitgestelde belastingen (16) + Schulden op meer dan 1 jaar (17)) / Eigen vermogen (10/15)

C) RENDABILITEIT

OPERATIONELE RENDABILITEIT

Bedrijfsresultaat (9901) / Bedrijfsopbrengsten (70/74)

ONDERNEMINGSRENDABILITEIT

Resultaat van het boekjaar (9904) / Bedrijfsopbrengsten (70/74)

2. Structuur van de bedrijfskosten

Tabel 12: Structuur van de bedrijfskosten van de voornaamste drinkwatermaatschappijen in België (nationaal en regionaal) van 2005 tot en met 2009, in % van de totale bedrijfskosten (60/64)

	2005	2006	2007	2008	2009
Handelsgoederen, grond- en hulpstoffen (60)					
België	31,1	32,7	33,7	31,8	30,7
Vlaanderen	33,8	36,5	39,2	37,6	36,2
Wallonië	19,2	18,8	16,9	17,1	17,1
Brussel	48,8	41,9	38,1	33,5	31,7
Diensten en diverse goederen (61)					
België	33,9	32,9	35,1	36,4	37,3
Vlaanderen	32,7	30,9	33,4	32,9	33,5
Wallonië	36,7	35,8	37,6	40,3	42,2
Brussel	35,5	43,4	46,2	53,1	52,4
Bezoldigingen, sociale lasten, pensioenen (62)					
België	21,2	18,5	16,9	18,3	17,2
Vlaanderen	21,8	17,9	15,7	18,4	17,4
Wallonië	25,5	25,7	24,7	23,3	21,7
Brussel	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Afschrijvingen, waardeverminderingen, voorzieningen (63)					
België	11,3	13,5	12,4	11,3	12,3
Vlaanderen	9,0	12,1	9,8	8,8	10,3
Wallonië	18,1	19,1	20,1	18,2	17,5
Brussel	8,6	8,3	10,4	8,2	11,2
Andere bedrijfskosten (64)					
België	2,5	2,4	1,9	2,2	2,5
Vlaanderen	2,7	2,6	1,9	2,3	2,6
Wallonië	0,5	0,6	0,7	1,1	1,5
Brussel	7,1	6,4	5,3	5,2	4,7

Bron: Bureau van Dijk, eigen berekeningen

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Bronnen

Belgaqua (2008). Blauw Boek: Alles wat u had willen weten over uw drinkwater en de behandeling van het afvalwater. <http://www.belgaqua.be>

Vewin (2010). Drinkwaterstatistieken 2008: de watercyclus van bron tot kraan.

Vewin (2011). Tarievenoverzicht drinkwater per 1 januari 2011.

Interviews en toelichtingen

C. Legros, Belgaqua

CILE

Hydrobru

IECBW

SPGE

SVW

SWDE

VMM

Websites

<http://environnement.wallonie.be/>

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

<http://statline.cbs.nl>

<http://www.aquafin.be>

<http://www.bdm.insee.fr>

<http://www.cbs.nl>

<http://www.cesrw.be>

<http://www.destatis.de>

<http://www.insee.fr>

<http://www.rijkswaterstaat.nl>

<http://www.scaldwin.org>

<http://www.vewin.nl>

<http://www.vmm.be>

<https://www-genesis.destatis.de>

Software

Bureau van Dijk (Electronic Publishing)

Wetgeving

Besluit van 14 juli 2005 - Besluit van de Waalse regering tot wijziging van het besluit van de Waalse regering van 3 maart 2005 aangaande het Waterwetboek, tot oprichting van een uniform boekhoudsysteem van de watersector in het Waalse Gewest

Besluit van 22 januari 2009 tot vaststelling van een uniform boekhoudsysteem van de watersector in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Milieucode in Wallonië

Ordonnantie van 20 oktober 2006 tot vaststelling van een kader voor het waterbeleid

Resolutie van de Raad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van 12 juli 2002

Richtlijn 80/778/EEG van de Raad van 15 juli 1980 betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water

Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een communautair kader op het gebied van water en de wijzigingsbesluiten